

АПОЛІНАРИЙ
ПАЯЦЦО
ДОКТОР

1995

Наші
за границею

АПОЛІНАРІЙ ПАЯЦЦО,
доктор

НАШІ ЗА ГРАНИЦЕЮ

ФЕЛЬЕТОНИ

ТОРОНТО

1955

МОНТРЕАЛЬ

Накладом книгарні Базар.

Обкладинка мистця
М. Левицького

ВСТУП ДО ГУМОРОЛОГІЇ

Хтось колись і десь оповідав мені таку історію: в горах мав крамницю один жид. Але сприкрилося йому сидіти в пустелі, без здобутків цивілізації, то він продав свою крамницю якомусь новоприбулому, що ще думав, мовляв, мати крамницю — то рівнозначне із розбагатінням, а сам зі своєю дочкою сів на візок тай подався в долини шукати щастя. Але лихо не спить: подорозі застукали їх бандити, забрали візок, забрали коні, все забрали, а їх самих лишили напризволя судьби посередині шляху. Коли бандити зникли в лісах, старий жид заголосив:

— Ой, Рифка, ой, дитино, я збанкрутований... я фінішт...

А Рифка тільки підсміхнулася і каже:

— Ну, ну, не так зовсім...

Обурився старий батько:

— Ну, що ти дурниці плетеш? Як то ні? Коні пропали, візок пропав, гроші пропали, все пропало...

— Не все, бо гроші я виховала...

— Що? А як? А де? — злебедів врадуваний жид.

— Ну, як я побачила бандитів, я гроші сховала

в уста — тай виховала, — гордо пояснила дочка, подаючи батькові сувій банкнотів.

Старий жид перечислив гроші, відтак глянув на дочку і похитав головою:

— Ну, ну... шкода, що ми не взяли маму з собою. З її губою, то ми були б виховали і візок і коні...

Мені завжди пригадується ця історія, коли думаю про наших політиків. Кажіть, що хочете, а щодо того, то таки Господь нашим політикам не поскупив. О, ні. Не поскупив.

І в цілій трагічності нашої дійсности це здається одиноке, що часами може людину розвеселити.

Колись, ще заки "Європа розпочала той кривавий бій", казали в нас, що сокальського кордону і не шукай, як корова язиком злизала, а зі Збруча то вже тільки такий потічок залишився, що коби тільки Боже сонечко пригріло то і не знайдеш. Казали. Ба, та чи мало то чого в нас не казали! Щодо "казання", то ми нейпередовіша нація на світі. Ані поляки, ані більшовики, ані німці, ані навіть мадяри не доказали так виразисто чорним по білому, що ми взагалі чорта лисого варта, як ми самі. Не вірите? Почитайте пресу "великої еміграції", але почитайте так, як Шевченко казав читати, не "лишайте ані титли, ніже тії коми", то переконаєтесь, що нема гірших, як бандерівці, ані немає більш поганих, як мельниківці, ані більше підозрілих, як лебедівці, ані більших опортуністів, як ундівці, ані гірше замотеличених, як багрянівці, ані більших кон'юнктуралістів, як доленківці, а що вони всі до купи творять оту нещасну українську націю — то висновок аж сам проситься на язик.

Чи дійсно не було б воно астрономічно весело, коли б не було так астрономічно сумно?

Але з тією Збруч-річкою і з тим сокальським кордоном, то дійсно чудасія. Заорали вам його, отой сокальський кордон тракторами там між Сокалем і Володимиром, ані під мікроскопом його не побачити. Та ба, на великій еміграції такий новий сокальський кордон, не кордон а сокальський мур китайський вибудували, що не то не перескочиш, а як так дальше піде,

то й ракетним літаком не перелетиш. Про Збруч-річку й не казати. Ото дома, то вже і ногавиць не підкочуючи її перейти можна було, а у нас, на великій еміграції — то вже хоч океанічними кораблями і то хто зна чи переплинеш.

Досягнення, бачите, такі, записуємо на своє історичне конто.

А то тому, що всі на гвалт Збруч-річку гвалтують, засипати беруться. І така вам суматоха, така толока зчинилася, що замість Збруча та “Сен Лоренс Сівей” викопали. І в жадного парламенту дозволу не питали.

Станули хлопці по обох сторонах тієї історичної річки і давай.

— Засипай! — командує Бандера.

Хлопці в жмені поплюлю, лопатами: раз...

— Що? — зверещав по другому боці І. Багрянйий.
— Братця, нажми!

І нажали по другій стороні... два...

— Не нам задніх пасти, — викликнув Лебідь.

А тут десь і Волиняка наднесло.

— От іродові душі, галичмони чорносотенні, — затагнув по-соборницьки, — думали випередити старшого брата? А дзуськи...

І зі своїми парові шуфлі, як підтягнуть, тай замість одної лопати тай відразу цілу кручу вирвали.

І пішло.

— Раз...

— Два...

— А дзуськи...

— Іродові душі...

— Піємонтчики відокремлені...

— Комуністи закаптурені...

— А раз...

— А два...

І тільки дивись: посередині вал насипали аж під хмари, а по обох боках море розлилося. І не пробуй переплисти.

І чи не було б то несамовито весело, коли б не було несамовито сумно?

А все через ту губу, що то в ній не тільки коні і візок, але здається бодай пів світа змістилося б.

Раз чув я розмову наших двох політиків.

— А, пане товаришу, хто був першим демократом в новій історії?

— Або я знаю?

— Та ж Колюмб!

— А то чому?

— Памятаєте, як він вибирався в ту подорож, що то підчас неї Америку відкрив?

— Ну?

— Знав він куди вітри несуть його?

— Та не знав.

— А знав він, куди ті вітри вкінці його принесли?

— Та не знав.

— А знав він, пощо він туди їхав?

— Та не знав.

— А знав він, звідкіля він вертався?

— Та не знав.

— Ото ж то й є. І тому саме його можна вважати першим модерним демократом...

Так то ніби із нами.

Знали ми, куди вітри нас несуть, як шпурнули нами з рідної землі? Думав хто про Америку, Канаду, чи іншу Аргентину?

Та не думав.

А як вже занесли нас оті вітри в ті Америки та й Канади, здали ми собі справу з того, де ми є?

Та ні.

Тільки от одна різниця: Колюмб повернувся додому і з ним ті, кого не задавило по дорозі, а з нас хіба ніхто не думає додому повертатись.

І тому ми не є повними демократами.

Бо і як тут повертатися?

Та бо ж не приїде наприклад отой Петро до своєї Бучаччини та й не заверне там очима від Заходу по Схід, а так від Півночі по Полудень і не заgrimить:

— Хто? Я? Та я в Канаді генералом гвардії був...

Не заведе, бо і так не повірять.

Ані не причимчикує Микола Степанович в рідну

Сумщину, не закине волосся завадіяцьки на бакир та й не вдарить тулумбасом:

— Браття, я за українську справу під Труменом, та й ще Айзенгавером страждав, карався...

Бо також, іродові душі, не повірять.

Ну взагалі, губу треба було б замкнути на колодку і то таку з вертгаймівським замком, бо чим їм там баки закрутиш? Нічим.

Вони і Сталіна пережили, і Маленкова і ще там кого, куди не глянеш — на героя натрапиш, так що — вік свій сірою людиною коротати?

З п'єдесталу політичного емігранта злізати та й корови йти доїти? Або косу клепати, або ще гірше, не дай то Господи, діждатися, щоб рідний батько, який сталінську конституцію пережив, та й за поросятами післав? Тьху, ото й перспективи...

Я думаю, що якби так і настала вільна від Москви Україна, то ми, політична еміграція і надаліше політичною еміграцією осталися б.

Тепер визволяємо Україну від москалів.

А тоді — визволяли б Україну від України.

Аби героїчно-визвольний бізнес ішов.

І це був би знаменитий вступ до гуморології, коли б не був трагічним вступом до трагедії, яка великою еміграцією називається.

БАТЬКІВСЬКА СЛОВО...

Пошта принесла мені листа. І то уявіть собі, від мого знайомого, про якого існування я й забув. А втім скільки з нас, дорогі мученики за народню справу, забуло про своїх знайомих, головню за тих, що в таборах залишенців? Гай, гай. Але що ж, кінець-кінців голова політичного емігранта це не Енциклопедія Британіка, щоб усе й усіх пам'ятати. Ото ж, як кажу, достав я листа від Петра Кокошника, що за славної пам'яти таборової республіки знамениту продукцію випускав, продукцію, так мовити б, спіритуалістичного характеру, або на простій мові 80 проц. самогону. Часами навіть ота благодать і піднебіння такої незначної особи, як я, полоскотала, бо треба вам знати, що більшість її зникла у бездонних черевах всесвітлішого пана коменданта, його заступника і достойного пана магазинера, який з конем пана майора від унри пер "ти" був, та й взагалі у черевах, усякого рода можних потентатів, що їх на світ "іллєгітімі торіс" небіжка унра привела. Лист короткий:

"Мистер і мисис П. Кокошник із найглибшим болем сповіщають родину, знайомих і взагалі всю еміграційну грамаду про наглу і несподівану смерть їх найулюбле-

нішої Діяни, що згинула в нещасливому випадку 19 травня 1954 року. Похорон на цвинтарі при вул. Блюр, коло “сіті лімітс”.

Нещасний мій Петро, подумалось мені. Перебув са-
рака щасливо війну, перебув таборову революцію, на-
віть оті загальні збори, що то і пана коменданта і його
заступника і навіть пана магазинера і кобилу пана ма-
йора від унри демократичним п'ятиприкметниковим го-
лосуванням під сто чортів післали, добився до благо-
словенних берегів Канади, ще й дочки дочекався (бо
в таборі дітей у нього не було) — і ось, яке нещастя.
Гай, гай. Еміграція, ще й до того політична, це вагітне
слово. Йй Богу, вагітне, принаймні у восьмому місяці...

Витягнув я чорне одіння, навіть чорну краватку від-
шукав і сів у трамвай. Іду, та й думаю, хоч воно у наш
час за думання ніхто і зламаною цента не заплатить.
Думати на тутешній мові називається “вейстінг юр
тайм”. Але як тут не думати? Чи думав я, любезний
майстре самогонний, сіра еміненціє таборова, Петре Ко-
кошнику, зустрітися з тобою на вільній землі о. д-ра
Кушніра в таких трагічних обставинах? Ні, не думав.

Зупинився трамвай.

— Лесен, — питаю вожатого, — гей, де тут той
ваш “сіті лімітс”?

Подивився він на мене, на моє похоронне одіння,
ще й на чорну краватку, співчуття блиснуло в його
очах.

— Ви, певно на цвинтар? Лук, вам ще треба басом
їхати.

Як треба, то треба.

А сонечко гріє, а пташки співають, а в басі газо-
ліною відгонить, аж під серцем млоїть. Ледве доїхав
до тих “сіті лімітс”. Висів і попрямував до брами, що
то її здалека видно. Народу — хмара. Ані на Листо-
падовім, ані на Карпатськїм, ані навіть на Соборнім
святї і не жди такої маси народу. Переходжу попри
нагробник. Читаю написи.

“Він був правдивий джентелмен. Принц де Кубассї”.

Ну, і скажіть самі. А казали, що в Канаді немає

аристократії. Мовляв, безкласове суспільство. Без холопа і без пана. Сама демократична селянина. А от і неправда. Ось лежить вам аристократія, ще й мармуровий пам'ятник над нею. Мали рацію наші патріоти, коли роялістичну партію закладали. Бо скажемо, звідки ви знаєте, що той принц де Кубасці, це не якийсь наш рідний князь з Ковбасників Ковбасницький, що, якби не вмер передчасно, був би став третім членом роялістичної української партії, при колишньому "Українському Робітникові"? Звідки ви знаєте? Ми взагалі не вміємо цінити наших світлих людей. Візьмім для прикладу, хтось міг би сказати: велике мені цабе, босий. Та ж на Україні взагалі більше босих, чим взутих. А воно, бачите, не вірно. Воно не так. Ви, до вашої ласкавої уваги, з генеалогією і взагалі політичною гінекологією не познайомлені. Загляньте тільки до автобіографії, то побачите, що його гінекологічне коріння сягає глибоко й далеко. Може навіть до князя Святополка. Самого Окаянного. Іду даліше.

"Найсолодшій Мері, єдиній, яка нас розуміла і яку ми розуміли. Люблячі КіцПатріки".

Аж сльоза в моєму загартованому оці закрутилася. Подивився я на бабусю, що квіти на горі укладала. Страшне: мати одну одиноку істоту і стратити її. Мати одне, одиноке місце, перед яким можна й серце і душу розкрити — і якби не було.

Ще один напис:

"Ти жив, як лев. Тебе респектували, як тигра. Голос твій був, як труби страшного суду. Але підкинув хтось кусень м'яса з отрутою, ти злякомився і вмер. І всі тебе забули і сам ти себе забув".

Аж пристав я. Ніби перед вірним монументом української політичної еміграції.

Жила — була в ДіПі таборах, як лев. Ого, і то не якийнебудь лев. Шкірила зуби до всіх ворогів неньки України, аж скрегіт поза залізну куртину доходив. Цілий Советський Союз із небіщиком Сталіном на чолі спати не міг. Мурашки йому поза спину: шкряб... шкряб... Брр...

А голос? О, голос політичної еміграції, могутній

голос 250.000 амбасадорів — брате милий, — та що там труби страшного суду. Прочитайте тільки тодішню пресу. То й труби страшного суду заглухнуть. Страшений голос був.

А ось: розіхалися 250.000 амбасадорів із левиними натурами, із тигринними кігтями і страшносудним голосом, а якийсь ворожий елемент доляра, фунта чи взагалі пезета підкинув і нема їх. Пропало 250.000 амбасадорів, якби їх і не було. Затихли труби, стерлися пазурі, а левину натуру ріелестейтники заморгічували, в тайтелофісі заморозили. Були й нема. І всі про них забули і про все забули. А тих кілька чи кільканадцять, що ще не забули, то тими і так ніхто не переймається, бо Бог милосердний і їм скоро капут прийде, перестануть політичну еміграцію своєю політикою, збірками і взагалі тими старокрайовими теревеннями бадерувати.

Вкінці бачу Петра Кокешника. Він у чорнім. Жінка у чорнім. Похилилися над відкритою могилкою, а сльози кап-кап, аж лопіт іде. Страшенно плачуть сердєги. Глипнув і я в яму та й здивувався. Що воно за нечиста сила? Трумна маленька, мацюпіненька, такої дитини ще хіба ніяка жінка не родила. Ліліпут якийсь, чи що? А вони мовчать. Мовчу і я. Цвинтарного спокою не порушую. Помовчали ми хвилин із десять, а за той час грабар землі на трумну насипав, ще й мармуровий пам'ятник поставив. Обтер Петро і Петриха заплакані очі, кивнули на мене, ходім, мовляв. А коли ми вийшли за браму, кажу:

— Прийміть моє найщиріше співчуття з приводу смерти вашої дочки...

— Дочки? — Якої дочки? — визвірилася на мене місис Петриха.

— Та як якої, достойна місис, а кого ж ви щойно там поховали?

Тут вмiшався Петро.

— То не дочка, в нас дітей не було і немає. То наша найдорожча Діана, сучка...

— Еее, — і собі завів Петро, майстер самогонний.

Глипнув я вгору на браму і прочитав напис:

“Торонтонський цвинтар собак, котів і іншої пташ-
ні”.

Застидався я, брате милий, застидався. П'ять літ
дихаю благословенним повітрям і ще не знаю, що тут
не старий край, де всяку конину чи коровину на око-
писько вивозили. Не було в нас Товариства Охорони
Звірят. Куца цивілізація в старому краю була, от що.
А тут є і кажуть, що Товариство Охорони Звірят має
більше маєтку і членів, чим наші всі національно-асе-
кураційно-погребові товариства до купи. Тільки, от що,
думаю, коли б ще тут Товариство Охорони Людей?

Товариство, що охороняло б людей перед тими,
які охороняють звірят.

Г Е Р О І І А М Б А С А Д О Р И

Поважно і сумовито заспівав хор “Вічну пам’ять”, а старенький священик вийшов перед народ, щоб сказати врочисте слово про героїв українського народу, які поклали життя своє “за друзі своя”.

Зачав зворушеним голосом старенький священик говорити про полковника Є. Коновальця й Головного Отамана Симона Петлюру і про безчисленних, безіменних героїв, що їхні імена не записані в історії, ані що їхніх гробів ніхто й не знає.

І коли впали перші святочні слова, кілька сотень присутніх у церкві захвилювались. Глянув я кругом: самі майже амбасадори, амбасадорові й амбасадоренята. Десь тільки тут і там старий канадієць, чи який інший неполітичний емігрант замішався. Зворушилися ото, як кажу, амбасадори, аж від того руху електричні свічки захиталися, мало не погасли.

І дивлюся я ото:

Іде амбасадор Роман. Краватка на здоровенних атлетичних грудях у гудз, як кулак, зав’язана, має, як прапор. На блюзі одна національна відзнака, а ще й друга. Якась навіть ще старокрайова між ними при-

чепилася. Як ордени вони світяться. А нові черевики аж поскрипують від гордості. Не якунебудь копицю на собі вони носять — амбасадора. На обличчі у нього усмішка. Пішов амбасадор Роман, навіть і не оглядаючись, геть із церкви. Якась видко важлива дипломатична конференція його в Банана Парку дожидає. Політика, бачите, не знає ні неділі, ні свята. Ні навіть свята героїв.

А старенький священник говорив даліше.

Амбасадор Іван теж встав із своєї лавки і попрямував до виходу. Поправив він шовкову хусточку в кишенці, потер рукою задумане чоло. А змучення на його обличчі — хмарою. Уявіть собі — вислухав велику Службу Божу, навіть і панахиду, бо не зручно було виходити: ще подумують, що патріотичного кводра на тацу пожалів. Але ще проповідь вислухати? Ще й у таку погоду днину? Не вміють наші нічого по модерному робити. Так ніби хтось із українців, а зокрема серед тієї найбільш політичної еміграції не знає усього, що треба про героїв знати. Так, якби ті герої не були одинокою річчю, до якої всі українські політичні емігранти без різниці віроісповідання і територіяльного походження причіпилися, як п'явки, що й не відірвеш. І так, якби властиво не кожний політичний емігрант був героєм? Вистачить підслухати розмови по національних барах, або в парках — пане добродію, на еміграції є більше героїв, чим їх було в цілій тисячелітній історії України до купи разом. А зокрема ті, що на них тягар дипломатичної репрезентації закордонном каменем звалився. Ніби то така проста справа бути амбасадором, а ще до того амбасадором бездержавної нації! В других націй, от скажемо в англійців, чи навіть американців, то вже як не якусь дипломатичну академію треба закінчити, то бодай крамниці із капелюхами, або іншими делікатесами доробитися, щоб в політику попасти, а в нас? Написав Пеленський одну статтю — і двісті тисяч, хоч землю гризи, а амбасадоруй. І ніхто й дипломатичного статусу не дасть. Бери, Іване, за шуфлю, чи інший недипломатичний стру-

мент, щоб аж очі з лоба вискакували, а політика має йти!

Пішов амбасадор Іван геть із церкви, якусь важливу дипломатичну місію виконувати.

А старенький священик говорив даліше. Говорив про героїв, які відреклися всього, всіх життєвих благ, щоб народові своєму служити і щоб службу ту своєю смертю завершити.

А амбасадорка Марина, на золотий годинник глянула, одну дуже дипломатичну зустріч пригадала, зустріч із таким же, як вона, амбасадором заприятеленої із нами литовської нації, містером Янускавісом, що то з нею в одній шапі робить і часами її на політично-ідейний "авт" забирає і випурхнула весняною птичкою надвір. Відомо: святами України не збудуєш. Інтернаціональних зв'язків нам треба, от що. Міжнародних концепцій. Скажемо таке інтермаріум Марини з Янускавісом, а ще коли із того інтермаріума англомовне амбасадорення виключється. Об'єднані Нації в одній хаті заведуться. А якби так у кожній хаті та й Об'єднані Нації? Га?

Побігла амбасадорка Марина в той бік, де вже нетерпеливився ясно-червоний Понтіяк.

А старенький священик говорив даліше, говорив не перестаючи, хоч чимраз більше амбасадорів із церкви виходило, зчиняючи такий гамір своїми шовковими сукнями, що в порівнянні з ними гамір на женеvській конференції — просто-напросто тишина одна.

І коли старенький священик закінчив говорити — в церкві було зовсім тихо. Вся політична еміграція перед церквою поодинокі точки звернення Воюючої України сповняла, аж на той гамір пожежники налетіли. Але побачивши, що це не вогонь, і не революція, а тільки політичні амбасадори відзначають свято героїв, навіть вужив не розкручували. Бо відомо: як політична еміграція зачне політичну конференцію, то її цілим морем холодної води не розгониш.

А в церкві було тихо, всього кількоро людей із стареньким священиком за душі героїв молилися. Відомо: аполітична темна маса...

А з двох кутків дивилися в долину Головний Отаман Симон Петлюра і полковник Євген Коновалець, нічого з того не розуміючи.

Тільки їхні тіла в гробах напевно перевернулися.
Від радості!

Від гіркої радості, що милосердна московська куля чи бомба не дала їм дожити дивовижних часів найновішої політичної еміграції.

ЕМІГРАЦІЙНЕ ЕЛЬДОРАДО

(Майже кіно-сценарій)

1.

Німеччина. Ді-Пі табір. Сльотлива осіння днина. Гуркотять автомашини. Все населення табору зібралося прощатися з тими, які виїзять до Канади. Останні слова, обійми, доручення. Емігранти вже на автомашинах.

МЕЛЬНИКІВЕЦЬ: Я за вас, друзі, не забуду. І на канадській землі буду боротися за сповнення відвічних ідеалів українського народу. Слава...

БАНДЕРІВЕЦЬ: (скоса глянувши на мельниківця): Друзі, я зостануся завжди тим, ким був. До побачення в вільному Києві...

МЕРДЕПІВЕЦЬ: Хоч наші дороги розходяться, браття українці, але наша мета залишається та сама. Ви звідсіля підете впрост до неньки-України, а я — більшовиків з флангу, через Аляску. Револуційна демократія не похилить своїх прапорів, так нам хай допоможе Іван Павлович...

МЕНДЕЕСІВЕЦЬ: (зиркнувши то сюди то туди): Я, як бувший гетьманець, і як бувший націоналіст, як

бувший ундівець і теперішній усеїдеєвівець, і майбутній чорт його знає хто, клянусь бороною мого заклятого противника, професора Вовчука, що боротьби за українську демократію не припиню. Хай живе демократія взагалі, а українська зокрема.

УНДІВЕЦЬ: (відкашельнувши, поправивши краватку і змахнувши порох із свого убрання): Як член партії, що завжди була відома із своєї принциповости в найбільш безпринципних ситуаціях, заявляю не вперше і не востаннє, що що там не трапилося б, я завжди знайду спосіб „вимігатися”, і коли вже нікого не буде, я все ще триматиму смолоскип реальної політики в своїх досвідчених руках.

БУЛЬБІВЕЦЬ: (висякав ніс революційно, аж лоскіт пішов по площі, відтак ударив себе по тому місці, де колись баламкалася шабля, яку вдалося проміняти за пляшку контингентової): Мовчати, цивільна банда. Гвардія забирає голос. Але гвардія не вміє говорити. Гвардія говорить зброєю. Але що зброю бів взяв, гвардія мусить мовчати. Понятно? (Обкинув страшеним поглядом площу, аж люди присіли).

ЯКИЙСЬ СЕЛЕП (притулювся до автомашини, майже розтолочений політичною еміграцією, шепче, ніби про себе): Пропала Канада, їй Богу, пропала... (Загуркотіли мотори, рушили авта).

СІРА МАСА, що залишилася в таборі, покрутила головою, зітхнула і розійшлася по бараках, з надією вперше по багатьох місяцях спокійно заснути.

2.

Вільна канадійська земля. Два роки опісля. З Канади, як відомо, Європи не видно й через найсильніші далековиди. А втім у Канаді мало хто Європою цікавиться. Гарна місцевість, уся в садах, квітах, на хідниках добре вдягнені люди, дівчата (гарні), вдовиці (багаті), взагалі Ельдорадо.

УЕРДЕПІВЕЦЬ: (сидить на лавиці в сквері, глибоко вдихає квітяні запахи і мружить очі кожен раз, як вулицею майне якась усміхнена дівчина. Випльовуючи гуму, каже): От, як люди живуть у культурній

країні. (Витягає листа з кишені). Матері твоїй ковінька, і тут мене знайшли. А дзуськи, дулю вам тепер покажу, от що. (Дере лист, кидає в гербідж). Но, сер, тут вам не Ді-Пі табір, магазинером не виберуть, нема дурних революційною демократією займатись. Крапка. Дело кончено. (Вулицею проходить Мельниківець. Побачив Уердепівця).

МЕЛЬНИКІВЕЦЬ: Гай, містер? Чи не з табору в Швайнегавзі будете?

УЕРДЕПІВЕЦЬ (закляв сердито): А вам яке діло? Комісія ви репатріяційна, чи що?

МЕЛЬНИКІВЕЦЬ (перескочив пліт, сів біля того): Не хвилюйтеся, містер, я не прийшов на бойовий фонд збирати. Мене сюди на роботу перевели. В СПР уже другий рік роблю. Як добре піде, то за два-три роки форманом стану. А не знаєте десь тут доброго гавза? Купив би.

УЕРДЕПІВЕЦЬ (все ще недовірливо): А як там політика?

МЕЛЬНИКІВЕЦЬ (махнув рукою): Що там політика? Лярі-фарі, містер, ота таборова політика...

УЕРДЕПІВЕЦЬ (усміхається): От, як так, то я поможу вам гавза купити. Я сам маю вже три.

МЕЛЬНИКІВЕЦЬ (свиснув крізь зуби): Ов... (Вулицею надходить, оглядаючись на всі боки Уендеесівець).

УЕНДЕЕСІВЕЦЬ (побачив тих): Гелов! А ви що ту робите? (Ті переглядаються). Та що ви, не пізнаєте? Не валяйте дурака. Тут вам не Ді-Пі табір, політичним хитрунством не займайтеся. Ліпше привітайте мене з історичним успіхом. Я саме купив у вашому місті гросері стор. Будете моїми костюмерами. (Перескакує через пліт, сідає біля них). А як там політика? (Ті мовчать). Браво! Як бувший політичний емігрант, а тепер кандидат на канадійського ситизена, мушу вам погратулювати. Ми, українці, завжди політикою думали світ оббамбурити. Ні, панове, ні, нам треба брати собі приклад з жидів: ті державу вивоювали, не воюючи. Бизнес, мої панове, бизнес єдиний з неволі нас вирве. Один міліо-

нер більш для української справи зробить, як ціла політична еміграція накупу.

УЕРДЕПІВЕЦЬ (встає): Ну, таку оказію треба запити... (Входить до хати, за хвилину повертається із пляшкою Кенедіян Кляб).

УЕНДЕЕСІВЕЦЬ (піднімає чарку): Так значить, панове, за об'єднання. Га?

ІНШІ: За об'єднання... (Надходить Ундівець. Побачив тих. Радісно):

УНДІВЕЦЬ: Моє поважаннячко. Бачу, що вам саме мене бракувало... (Ті здивовано переглядаються між собою. Уердепівець знизує плечима. Ундівець дальше всміхається). Життя є повне непорозумінь і тихого смутку, казав колись Поляннич, заки до Філядельфії забрив, бо в Філядельфії залишились самі непорозуміння, а тихий смуток лисий вхопив. Бачу, що вам четвертого до бриджа бракує. Славно. Я є... (Уердепівець виносить ще один столик, розкладає карти. В той момент надходить Бульбівець).

БУЛЬБІВЕЦЬ: От і нарешті вас віднайшов. А то вже думав, що пропаду в цій чужині, де ніхто навіть порядного самогону вигнать не вміє. Вітаю вас братя українці.

УЕРДЕПІВЕЦЬ (сердито): А тебе який дідько приніс? Не міг ти собі карка десь подорозі скрутити?

БУЛЬБІВЕЦЬ (вражено, здивовано): Гей, ви, цивільні шурі, ви як до мене гвардійця відзиваєтесь? Інакшої ви співали в Німеччині, як вам мене треба було, щоб доказувати, що революцію проти німців не тільки бандерівці робили...

УЕРДЕПІВЕЦЬ: Що було те й прогуло. Тут ми політикою не займаємось. Вон...

БУЛЬБІВЕЦЬ (хватається за те місце, де в нього колись баламкався револьвер, що його в час революції він за сало проміняв).

УНДІВЕЦЬ (зривається, схвильований): Мої панове, в час, коли рішається доля світу, не нам зачинати сварку між собою. А ще в такій чудовій місцевині, як наше Ельдорадо. Ви мені (до Бульбівця) за кібіца будете. (Всі заспокоїлися, сідають. Грають у

карти. Попивають Кенедіян Кляб. Вулицею проходять гарні дівчата і багаті вдовички. Над'їздить Бюїк. Чорний, блискучий. З нього виглядає Бандерівець. Побачив чесне товариство, натискає на трубку).

БАНДЕРІВЕЦЬ: Гей, хто в лісі, озовися! (Всі стривожено повертають голови в сторону авта).

УРДЕПІВЕЦЬ: Ще того тут не було. Зараз цілу революцію розведе і пропало мирне обивательське життя...

БАНДЕРІВЕЦЬ (вискакує з авта, Зачув останні слова): Не бійтеся. Я з партії виписався. Уявіть собі, мене, заслуженого, що стільки літ для нашої справи трудився, мало в Ді-Пі таборах за народню справу головою не наложив, тут, у Канаді не вибрали крайовим провідником. Ну, панове, я не якатамнебудь копиця сіна. Я зараз же показав їм хвоста і до двійки переписався. Але ті також, чортові діти, самі генералами хочуть бути, думали, знайшли селепка. Так ні. Я з політикою раз на завжди зірвав. (Заходить, сідає разом з тими. Загальна радість. Свій своя познаша).

Там же, годину пізніше. З хати чути радіо. Передають українську годину.

СПІКЕР: А тепер, панство, почувте відомості з українського життя...

БУЛЬБІВЕЦЬ: Заткніть йому пельку...

УНДІВЕЦЬ: Мої панове, я дозволю собі скористати з такої небувалої okazji і порушити важливу справу. Як вам відомо, гризня серед нашої еміграції переходить уже межі. Всюди, де повстане одна організація, зараз же повстає друга, а так третя, і коломийка починається знову. Є тільки один спосіб, щоб у нашому сімействі панувала вічна згода і братня любов.

ВСІ (зворушені, нахиляються в сторону Ундівця): Яка? Який спосіб?

УНДІВЕЦЬ (оглянувся довкола, відкашельнуv, обтрусив порох із правої нагавиці): Панове, є тільки одна рада на те, щоб затримати цей благословенний мир.

який зараз панує в нашій місцевості. Не допустити до заложення ніякої української організації. Не буде організацій — не буде громадянської війни. А ненька Україна усміхнеться.

УЕРДЕПІВЕЦЬ (захоплено): Клянусь капцями Івана Павловича, що це наймудріша пропозиція, яку я за свого життя чув.

БУЛЬБІВЕЦЬ (хватає недопиту пляшку): Припечатаймо її гідно. (Всі встають, вихиляють по чарці. Обличчя ясні. Як ненька Україна усміхається не видно. Всі співають):

Де згода в сімействі...

Занавіса.

Примітка: Українське Ельдорадо дійсно існує і автор не застерігає собі ніяких авторських прав, бо то і так нічого не помогло б. Хто в нас звертає увагу на такі дурниці, як авторські права? Однаково ж автор не радить з ідеями того Ельдорадо виходити перед СІРУ МАСУ, яка в між часі також до Канади наїхала, бо, чого доброго, в декого, може, зберігся старокрайовий кілок, і міг би він, той кілок, зробити несподівану екскурсію по крижах такого, що хотів би згадані ідеї реалізувати.

ЕКОНОМІЧНИЙ БАРОМЕТЕР

Ну, і добре мені. Не треба мені ні на “Файненшел Пост”, ні на “Бизнес Вік” центів видавати, щоб про економічну ситуацію в світі дізнатися, не треба. Зустріну Пилипа і — все знаю. Ще ліпше, як Семен Романів з Братства Святого Миколая.

Пилипа то знаю ще, як то кажуть, із Старого Краю. Вже дома мав він очевидні інклинації до етеру, до підхмарних висот, тільки, що там на тому ніхто не розумівся і він не міг себе проявити. Вилізе ото Пилип бува на нашу грушу під Спасівку і звідтіля?

— Алло...

Цілі радіо-програми він там на тій грушці сочиняв, навіть і на телевізію оком кидав, бо бува, як мій небіщик дідо загляне його на тій грушці і з палицею підбіжить:

— Ти, гунцвоте, вже знов крадеш грушки?
то Пилип з такою грацією грубий палець своєї правої руки до носа приткне, а рештою такі вам еволюції робить, що якби Джекі Глісон таке умів, то не тільки першим коміком на Америку, але і на цілий світ був би.

Але що?

В Старім Краю не мав Пилип поля до попису. Яку там радіо-програму міг він вести? Не було можливостей для радіопересилання та й потреби не було, бо як в однім кінці села свиснеш то і без антени і без радіоприймача на другому чути.

Марнувався, бачите талан. Марнувався.

Але Пан Біг милосердний. Подивився ото Пан Біг на Пилипа, якто він на нашій груші сидів і на хвилях етеру гойдався, що найкращі груші зриваючи і сказав:

— Хай буде війна...

І настала війна.

Прийшли большевики.

Очевидно, Пилипове покликання відізвалося при першій нагоді. Як ціле наше село, визволене від панського іга, метнулося на фільварок, хто за порося тягне, хто за бика, хто за віз, а хто за чим іншим, а наш Пилип відразу до панського сальону, радіо під паху і до татової стодоли.

Талан такий радіовий, тай годі.

Але Пан Біг глянув ще раз ласкавим оком на Пилипа і мовив:

— Хай буде велика еміграція...

І настала велика еміграція.

А на великій еміграції всяко то воно бувало. В кожному разі, як там воно не бувало, всетаки закінчилося і при Божій помочі наш Пилип добився до берегів свободолюбивої Канади.

Тут розвів він руками, вдихнув глибоко в свої здоровенні грудища вільне канадійське повітря і гукиув до мене, зустрівши на вулиці:

— Друже, радію, що і ви врятувалися із воєнної заверюхи.

І я зрадів, що він врятувався, бо завжди коли на нього гляну, пригадується мені наша стара груша, а чи може бути що милішого, як спомин про рідну хату? Ото ж мій Пилип підійшов до мене, поклав мені руку на рамя, глянув просто ввічі, аж моє серце пікнуло, такий вогонь із тих очей бив, та й каже:

— Ну, друже, дармувати не можна. Ви знаєте, Україна в боротьбі, там кров лється що хвилини, і нам

ніяк рук покладати. Не на те нас батьківщина вислала за кордон, в вільний демократичний світ, щоб ми дармували. О, ні. Я організую українські радіо-пересилання. Приготовляйте скрипти. Політичну свідомість серед наших братів треба ширити.

Здвигнув я раменами, бо щось не пригадував собі, щоб мені, чи Пилипові Україна якісь доручення і повновласті давала, але, милий Боже, сміграція, а ще й велика — велике слово. Чудесне, я сказав би. Ось гляньте, ніби в казці: знаєте Микиту Беззубого? Того, що в нашого дяка за піддячого був? Дякові перед носом ноти на великій службі тримав? Ото, як знаєте, то і не показуйте по собі, бо готова неприємність бути. Він тепер і самому єпископові нот не тримав би, не то нашому реєнтному. Яюсь то іду вулицею попід одною галею, а там афіш такий двометровий, а на афішу великими літерами, що і сліпий занюхав би, стоїть; що дня такого то й такого, в годині такий то і такий артист старокрайової опери Микита Беззубий, героїчний тенор, виступить із власним концертом. Яюсь не пригадую собі, щоб у нашій Козолупівці оперний театр існував, але, правда, я дома не був за большевиків, то хто його знає? Різні “цуда” в війну діялися, чому б у Козолупівці оперному театрові не бути?

Або скажемо Федько Бомц. Пригадуєте його? Так, так, той самий, що в нашого козолупівського станичного за кур'єра був. Яюсь то виходжу з церкви, а там гурма людей обступила якогось чоловіка і слухає, аж губи пороззявлялися. Підійшов і я. Федько, чи не Федько? Та таки Федько, але вже він не кур'єр пана станичного, а сотник. Так, так, мої панове, часи змінюються, все йде вперед... Атомічно авансує...

Отже, як кажу, мій Пилип нарешті в Канаді розпростер крила. Зачали ми ту українську радіо-програму, таку революцію в канадійському етері робимо, аж на Алясці леди зачали тріскати. А відомо — з Аляски до Москви вже недалеченько. Ще тільки трохи попремось і — сама Москва зачне тріскати. А мій Пилип тільки підказує:

— Нажимай... По більше політики. Побільше...

І я нажимаю...

Аж раз питаю Пилипа:

— А слухайте, пане директор, може б так мені пару центів, бо як ще зо два тижні не поїм, то й нажимати не буде чим.

Скривився він, як середа на п'ятницю, та й каже:

— Тяжкувато ще, голубчику, тяжкувато.

Але кводра дав.

Економічна ситуація — майже депресія.

Записав я ото в своєму щоденнику замітку:

— Політика високо — економіка низько...

Аж ото зачало мінятися. Пилип каже:

— Політичні вісті скороти на п'ять хвилин. Політичний коментар на дві...

Ясно — треба ж пару слів і про погребників сказати, вони також діяльні члени українського еміграційного життя, і про ковбаси пана Пташинського, яким рівних в Коломиї не було, і про це і тамте... Треба. Дивлюся на Пилипа і, як у газеті читаю.

Хвилинка політики менше — дві хвилини про ковбаси, шинки і сальцесони більше. Хвилинка політики менше і в директора Пилипа нове авто. А накінець кличе мене Пилип до себе і каже:

— Знаєте, прикро мені те вам сказати, але мушу ліквідувати політику взагалі. Дякую вам за співпрацю і ось вам на перші дні...

І тиць мені доляра в жменю. Цілого, уважаєте, доляра.

Пішов я додому і записав замітку в свій щоденник:

— Політика низько — економіка високо. Просперіті...

Запхався я до якоїсь шапи, навчився шрубки закручувати, як звичайно, працюю.

А за Пилипа забув, навіть і образ отої грушки мені зперед очей затерся. Аж ото вчора, підчас обідової перерви, хтось гукає мене.

Пилип!

Слихом слухати, видом видати...

Привиталися ми так, як то колись дома виталися, а він і каже:

— Ну, досить друже вже ті дурні шрубки закручувати. Часи підходять великі. Вагітні в події. Треба нам нарешті за політичну роботу братися. Пропоную вам співпрацю в моїй радіопрограмі. Пять хвилин коментаря і десять хвилин політичних вістей. Ви знаєте, маємо ж ми обов'язок перед Батьківщиною, там кров лється...

Цілий політичний виклад Пилип ушкварив мені. Аж сльози мені в очах закрутилися.

— Зустрінемося нині ввечір і все докладно обговоримо, — сказав на прощання Пилип і тільки сніг за його автом закрутився.

Не міг я вже діждатися кінця моєї шихти. Вкінці діждався. Прибіг додому, наставляю радіо, української радіопроеграми шукаю. Є. Приткнув вухо майже до самого голосника, слухаю. Ая. Пропали десь погребники, пси ковбасу і шинку з'їли, ще тільки трохи сальцесону лишилося.

Замкнув я радіо і записав у щоденник:

— Економіка низько — політика високо...

І скажіть самі, нащо мені "Файненшел Пост"? Або "Бізнес вік"? Та такого економічного барометра, як мій Пилип то і в Америці не придумують.

ГРЕЙЦАР І ПАН ДИРЕКТОР

1.

У видавництві “Рідна Нива” сталась страшенна трагедія. З підручної каси пана директора, що завжди стоїть перед ним на столі, пропав грейцар. Один із тих золотаво-мідяних грейцарів, що то саме з них постають долари, десятки, а відтак сотки і мільйони. Хто може сказати, що саме він, отой грейцар, який пропав, не був початковим грейцаром якогось мільйона? З певністю того ніхто не міг би ствердити. Пан директор — це людина солідна. Не якийсь там еміграційний вітрогон, який народився щойно тоді, коли пан директор уже директором були. І то директором департаменту в рідному міністерстві. Вправді дехто із стетричілих стариків любив підсмішкуватися, мовляв, пан директор вправді були в тому міністерстві, але тільки дверником, але це тільки так, зі заздроси. А в тім це і не таке важне. Від того часу багато капралів на генералів авансувало, то чому б дверникові на директора департаменту не виавансувати?

Отже, як сказано, пан директор належать до тої солідної, статечної породи людей, яких на світі чим-

раз менше, що і з сумом любив пан директор стверджувати. Пан директор, завваживши брак одного грейцара в своїй підручній касі, затривожився. А всяке поденервування у пана директора викликає завжди невідмінно атаку шлункового улькуса, який є самотнім очевидним надбанням, якого він доробився на тридцятилітній службі рідній справі. Після української справи, улькус був слідуючою темою, на яку пан директор могли говорити годинами.

— Панове, що ви знаєте, — нетерпеливо звик махати рукою пан директор, — за моїх часів воно то інакше було. Не те, що тепер. Тепер, мої панове, який там небудь писака вимучить книжку і вже має претенсії до нації. Ні, ні, за моїх часів воно було інакше. За моїх часів письменники працювали для ідеї. Візьміть такого Франка, мої панове, та ж він ніколи цента не видів, а що написав? Як уже дуже біда його притиснула, то пішов до чужих. І там заробив пару центів. А український народний гріш він шанував. І не пробував ним собі кишень напихати. Ет, та що там, не ті часи, мої панове, не ті.

— Або, — продовжували пан директор, — скажім такий Кониський. В притулку для старців помер. Ви уявляєте собі? Не докучав нації вічно своїми претенсіями, працював для неї, нічого за те не жадаючи. Служба нації, мої панове, це почесний обов'язок. І нація вміє оцінити таких людей. Треба було вам бачити похорон, який київляни справили Кониському. 100.000 коштував. Аякже. І цар кращого похорону не мав. В нас народ вміє шанувати своїх великих людей. Таких похоронів, як у нас справляється нашим великим людям — ніде не зустрінете. А потому од рода в рід пам'ять їх святкується академіями. Аякже...

Отже, як сказано, грейцар пропав і пан директор скликали цілу дирекцію, контрольну комісію, редакцію й адміністрацію видавництва.

— Мої панове, мені з каси пропав грейцар. Народний грейцар. Він не може пропасти. Ми мусимо його знайти.

І кинулися шукати.

Начальний редактор поліз під шафи. Гребенем про-
чісував усі шари пороху, що за роки там наазбирався,
пчихав, коли порох закрутив його в носі, але шукав.
Грейцар народній, то не квасолька.

Адміністратор рачки лазив попід столами.

Контрольна комісія уважно перебирала усі папери.
А пан директор, як генерал на полі бою, команду-
вав цілим штабом і цілою армією.

Керівник друкарні, який зайшов, станув у дверях,
виваливши очі.

— Панове, матеріялу до газети не вистачає...

— Що? — крикнув пан директор, — ви пане Сми-
чок дурниць тут не плетіть, краще допоможіть нам шу-
кати згуби. З каси пропав грейцар.

— Але ж пане директоре... — пробував опонувати
Смичок.

— Хто тут директор? Я, чи ви? Шукайте...

Управитель друкарні поліз під софу.

Надійшов управитель оголошеневого відділу.

— Пане директоре, фірма "Національна Бара" хо-
че дати цілу сторінку оголошення.

Пан директор аж скрикнув:

— Пане, не перебивайте, не бачите, що ми зайняті?
Дадуть чи не дадуть, заплатять, або не заплатять, а тут
грейцар в касі бракує і немає ніякого "але". До ро-
боти!

Поліз управитель оголошеневого відділу по підло-
зі, під дивани заглядаючи, грейцара шукаючи.

— Так, мої панове, солідність в першу чергу...

2.

Видавництво "Рідна Нива" переживало страшен-
ний кризис. Під вечір уже не тільки всі, так сказати б,
умові працівники, лазили по кімнатах, попід столами,
попід шафами, шукаючи пропавшого грейцара, але і
всі друкарняні робітники і навіть кількох передплат-
ників, що прийшли заплатити передплату.

Минув день, прийшла ніч.

Пан директор скликали всіх коло себе.

— Панове, — сказав він змученим голосом, — прошу йти по домах. Завтра рано будемо дальше шукати. Я остаюсь тут і не рушуся звідсіля, доки народнього centa не знайдемо.

Рано зачалось усе від нова. А чортового грейцара нема, як і не було. Працівники видавництва стали чорні, як темна ніч. Пан директор тричі дістали атаки уль-куса, але переносили їх більш героїчно, як Наполеон під Австерліц. Телефонну трубку відложено, щоб ніхто не перешкаджав у розшуках.

— То страшно, — бідкався пан директор, — а то все через вас, — крикнув він на начального редактора. Ви завжди щось положите на мій стіл, а потому, шукаючи за тим, наробите такого балагану, що ось що виходить.

— Але ж пане директоре, — пробував боронитися начальний, — та що ви говорите. Як уже про це йдеться, то я дам вам того грейцара із моєї кишені...

— Що? — зверщав пан директор, — мені ваш цент до хрону потрібний. Доки я тут є, доти жодних шахрайств тут не буде. Не ваш грейцар пропав, а народній...

Три дні і три ночі шукали. І не знайшли. Пропав диявольський грейцар, як під землю заповся. Видавництву "Рідна Нива" грозила трагедія.

На третій день ввечері хтось застукав до дверей.

— Хто там? — слабым голосом запитав директор.

— Та я, Микола, інкасент...

— Ввійдіть.

Ввійшов. Поглянув на зчорнілі лица робітників видавництва "Рідна Нива", поклонився і зачав:

— Та бачите, я вже три дні пробую до вас добитися телефоном, не відповідає ніхто.

— Не бачите, що ми зайняті? Немає часу на телефонні розмови. А чого ви собі бажали?

— Та бачите, як я останній раз у вас розчислювався за передплати, то ви передали мені і грейцар, а що я не хочу чужого, то й хочу вам його повернути.

Хоч надворі була ніч, в видавництві "Рідна Нива"

засвітило сонце. Пан директор забули за улькус, рванулися до інкасента:

— Маєте його?

— Та ось він...

Пан директор взяли грейцар у руки, піднесли його до світла, оглянули із всіх сторін.

— Він же ж... Той самий...

І лице його сіяло так, як сіяло лице Мек Артура, коли приймав японську капітуляцію.

Тієї ночі пан директор спали знаменито. А коли рано в видавництві зачалася нормальна праця, пан директор любязно ще раз оглянув віднайдений грейцар.

— Так, мої панове, доки я тут, доти ні один цент не сміє пропасти... Я ще зі старої школи, для мене народній цент — це святість.

І він тріумфально розглянувся довкола, пильно подивився в очі начальному, мовляв:

— Ось порядок, а не такий як у вас на вашому столі.

Задзвонив телефон.

— Галло?

— Тут книгарня "Будучність". Що ви собі там думаете, газета спізнена на два дні! Перестаємо вашу газету брати...

Телефон.

— Тут "Національна Бара". Чи ви здуріли, чи що? Три дні ждемо на відповідь у справі нашого оголошення... Що? Нині хтось прийде? Дякуємо! Не треба, ми оголошення вже дали де інакше.

І так пішло зраня до вечора. За підрахуванням адміністратора, "Рідна Нива" стратила за тих три дні ні менше ні більше, тільки 1,324.55.

Але цент знайшовся.

Бо порядок понад усе...

ОТ, КЛЯТА ВОГКІСТЬ

Я мушу стати в обороні професора Запятка. Чи чував хтось, щоб заслуженій людині таку кривду робити? Щоб паплюжити заслуженого чоловіка так просто з моста? Щоб називати чоловіка ворогом української культури, коли в дійсності та людина є більшим другом тієї культури, як всі видавці, письменники і інші газетярі до купи взяті? Людину, яка українську книгу шанує більше, чим самого себе?

Ні, хай собі всі говорять, що хочуть, а я таки в обороні професора Запятка забираю слово.

Слово вагітне обуренням.

Професор Запятко, як це докладно виказують документи, тричі перевірені комісіями УНРРА, двічі ІРО, а відтак ще й СіАйСі і тим подібними вірогідними установами, є політичним емігрантом, який не міг погодитися із советським режимом і на знак протесту вирікся всіх Ленінських і Сталінських орденів, які там на нього чекали, та і залишився коротати свій вік на верхньому ліжку двадцятьпершої кімнати вісімнадцятого блоку в Ганновері. Кажіть, що хочете, але це колосальна посвята, яку тільки другий професор міг би зрозуміти.

Професор Запяток зараз же від першого дня аліянського панування кинувся в вир громадської праці. Можна сказати і колись історія розтабореної України це без сумніву відмітить, що в згаданому таборі власне нічого без професора не діялося. Одне слово: він був там центром. Джерелом, звідкіля витріскувала колосальна енергія і орошувала національний облів. А як відомо всім історикам, саме Ганновер був найбільш діяльним табором в цілій еміграції. Очевидно можна сказати без перебільшення, що Ганновер — це був професор Запяток, і коли б він не був на диво скромний, він напевно був би перефразував відомий вислів французького короля.

— Ганновер — це я.

Професор був людиною літньою і досвідченою. За царських часів прикидався гарячим російським патріотом. Але ніхто, навіть сам Ніколай не знав, що насправжки в серці професора вовтузилося. За часів Центральної Ради мало що в міністри не попав. За гетьмана мали його в графи проізувати. Галичани перешкодили, революцію зробили. За більшовиків особливих успіхів не добився, але, можна сказати, мирно пережив двадцять згорю років. Не можна твердити, щоб йому волосинка з голови не злетіла. Професор любив в ораторському розпалі показати не свою лисину, кажучи:

— Що ви знаєте про комунізм? Просто — ноль. Ось, все волосся мені облізло.

Це, так мовити б, від внутрішнього терпіння.

За німців професор Запяток мало що не попав. В перших днях навіть тризуба собі почепив був, але скоро зорієнтувався і сховав того тризуба за образ. Хай где слушного часу.

Бо, мої панове, кожен дурень вміє згинутися. А от пережити все лихоліття, в душі своїй не зрадивши ідеї, от це штука. Бо так скажіть самі, яка користь українській справі була б з мертвого професора Запятка? Що то, ніби небіжчиків серед українців бракує, чи що? Та як іде про небіжчиків то ми, так сказати б, передова нація на світі. Не вірите? Прочитайте обяви про всякі

національні імпрези в якій хочете нашої газеті. Все жалібні академії. Виходить, що наші передові діячі те тільки й уміють робити, що вмирати.

А професор Запюток думає інакше. Жити, добродію, треба, аякже.

Ото ж професор Запюток, як особа досвідчена, був безпартійним українцем і тому користувався увагою і пошаною в усіх, так численних партій названого табору.

— Коли вже творять партії, то повинні створити таку, — казав він бува, — монархістично-бандерівську, мельниківського покрою, уердепівського забарвлення з ундівським крилом.

Чи не погодитесь, що саме така партія була б щойно соборною партією, бо в ній знайшли б собі місце всі, від Багряного починаючи, на монархістові Волиняку кінчаючи. Бо властиво спорідненість між нашими всіма партіями, так мовити б, намацальна.

Скажемо ось, добродію Г. Гришко. Був майже заступником самого заступника Бан Дери. Здавалося від нього до Баг Ряного — океанський простір, ні не переплигнути, ні не перелетіти. А воно не так. Вчора до дванадцятої ночі Г. Ришко в Бан Дери по правиці, а от сьогодні вже й не розбереш: чи УРДП це Багряний, чи Г. Ришко — УРДП. Зеленого поняття не мав небіщик Овідій про метаморфози.

Або скажемо хоч би і сам Іван Павлович. Кажуть, що Ле Бідь на плечах його до Ульму притащив, а отець доктор геніяльні валізи із геніяльними творами підносив, ось-ось мали вже проголосити Івана Павловича легальним наслідником Дон Цова, а тут: бабав, ціла чудасія вийшла.

— Як два рази два є чотири, так ясно, що тепер мені вже Ле Бідь і отець доктор до хрону, — гукнув Іван Павлович, а моргнувши оком багрянно, додав: — Пішли до сто сот чортів галичмони ви настоящі. Велика Україна це вам не якабудь фрашка, може собі без малої дати раду. Ще й як.

Взагалі, взявши до уваги писання всіх Великих Українців, виходить чорним по білому, що Малі Українці,

популярно звані галичмонами, це взагалі диявольськи підлий нарід. А бісово хитрий.

Кажете ні?

Аякже, ні.

Каже хтось, що Малі Українці, популярно галичмонами звані, тішилися в час Великого Ісходу Великими Українцями, як дідько цвяшком. Рятували, мовляв, як могли, приміщували по своїх інституціях, хати свої відступали, ба, якщо вірити на слово небіщикові Любченкові, то майже своїх рідних жінок відступали для розваги Великих.

А знаєте, навіщо вони, іродові душі, то робили?

А на те, що б ті Великі Українці, бува, підчас воєнної заверюхи не попрощадали, а щоб виховалися цілі, здорові і ненарушені, щоб потім на великій еміграції ті галичмони мали кого переслідувати та й із кого кров смоктати.

Аякже...

Читайте газети і книжки Великих.

Ну, але зачали ми з професора Запятка, а на політику з'їхали. З тою політикою то взагалі чудасія. Колись в Україні казали люди "зійшов на пси". А тепер кажуть "зійшов на політику". І здається, що воно на те саме виходить.

Ото ж, як я казав, професор Запятко був у Ганновері мотором цілого життя. І то був через довгих чотири роки. Не одну таборову раду пережив, не одного коменданта витримав, ну та що й згадувать. Аж одного дня кличе його до себе канадійський консул.

— Ю, професор Запятко?

— Мі.

— А від чого ви професор? — кліпнув правим оком диявол.

Дзенькнуло серце в професора. Що йому, іродові, відповісти. Сказати — від історії, ану ж диявол запитає скільки тривала тридцятилітня війна? Сказати б — від математики? Ану ж люципер табличку множення зачне питати? І що воно йому сказати?

Аж блиснула геніяльна думка:

— Від української літературної мови! — гордо від-

повів професор, думаючи: — А чорта куцого запитаеш; українська мова — це тобі не математика, та й не алгебра, тут що професор — то правило, про редакторів і не згадуючи.

Хитнув консул головою то сюди, то туди.

— Вас запотребують на ферму до Канади. Ви знаєте що про фармування?

— Фармування? — аж скрикнув професор, — та ж добродію, це так мовити б, мій другий фах. Масло люблю понад усе, а молоко просто від корови. Добродію, ви тільки мені ферму давайте, а я вже собі і з найбільшою дам раду.

Ну і поїхав професор.

І ото вже третій рік у Канаді проживає. Вправді ще центром ніким тут не став, але Канада не Ганновер, в очередь не станеш, додаткового приділу не дістанеш, який біс центром хотів би тут бути? Тут, брат, працюй, працюй, тільки в долоні поплывуй...

Ото ж якось довідалися люди, що професор Запятко вже другу хату купив, тай вирішили вислати йому ново-видану книгу.

І післали.

А ось вчора та книга повернулася назад. А в середині ще й картка власноручна.

— Ви, добродію, мені книжок не висилайте, бо в мене в хаті вогкість і нема як їх держати. Плісніють. А я книжку українську шаную. Просто серце лопнуло б мені, якби так заплісніла не дай Бог.

Ну, і подумайте, яка це благородна людина цей професор? Так шанує рідну книгу, що просто подив бере.

Та книжка книжкою, а от я боюся, щоб і сам професор бува не запліснів, та й не зігнів у тому "гавзі".

Бо книжок на світі таки чимало.

А, от професора Запятка, я готов побитися об заклад, між всіми білими, жовтими, чорними, червоними і навіть сорокати націями другого не знайдете.

ЗАКЛАДАЮ ПАРТІЮ

Каже мені жінка:

— Слухай, чоловіче, доки ти думаєш так дармо час тратити?

Подивився я на неї, одне пасмо волосся їй на ліве око впало. Біда!

— Або що?

— Якто що! Всі твої приятелі вже до чогось добилися. Микола ось другу хату купив. Дзінські аж до Бісі на вакації їхали. Марина Шпильчаста вже навіть до Лобласа не ходить. Все телефоном замовляє. Гриць лідером партії. Петро контрольором в асекураційнім товаристві. Навіть той Ромко, що то ти з нього так любив насміхатися, і він, дивися, які дефіляди всіх бувших і майбутніх комбатантів відбирає. А ти, що? В понеділок до фабрики, в вівторок до фабрики, а прийде неділя, то тебе й зачіпай, ледве ногами тягаєш, ніхто навіть "мое поважання" тобі не скаже.

Чорно стало мені перед очима. Щиру правду каже мені жінка! І чого я дослужуся в отій собачій фабриці? Хіба анемплеймент іншуренсу!

— Жінко, а що ж мені робити? Хати не куплю,

навіть першої, бо нема на давпеймент. До Бісі не поїдемо, бо через той тиждень, що його мені на фабриці дають, то і до Вінніпегу не доберемося, не то до Бісі; до асекураційного товариства не попаду, бо, де простому хлопові між цісарів затаскатись. До комбатантів не попаду, бо ти сама мене до Дивізії не пустила.

Жінка взялася попід боки і як Мілена Рудницька, вирішила:

— Маєш щастя, що в тебе мудра жінка. А ти от партію закладай. УНДС вийшов із Виконного Органу, до рахунку треба буде одної партії. Маєш золоту нагоду.

От і золота в мене жінка. Майже така мудра, як пані Ре Бетова.

Тільки от проблема: яку то саме партію закладати. Членів на початок то вже призбирав би. Є я, моя жінка, в жінки є тіточний кузен, він і так на політиці ні в зуб, легко його заагітувати, а крім того справа фамілійна, нехай спробує не підтримати. Ну, на центральний комітет вистачить. Головна квартира є. "Сан рум" у нашій помешканні і так порожній стоїть. Тільки от, яку саме партію?

Можна б було монархістичну. Воно і є підстава, (мій прадід у графа Каньовського свині заганяв), в Англії я був більше тижня, навіть гетьманича Скоропадського в СУБ бачив. Але от біда, Волиняк мені свинку підкинув. Монархістом проголосив себе! А люди зараз мене зв'яжуть із ним і тоді пиши пропало! Не повірять.

Може б і соціалістичну. Тримаймося — не даймося! Браття пролетарі, працюючий народ! і т. д. Але також біда. Раз, що відколи Крутій "репатріювався", то на соціалізм наш брат кривим оком дивиться, а по друге, то в цій країні навіть Матвій Стахів капіталізмом заразився, що ж про звичайного християнина казати. Не піде!

Можна ще б соборницьку. Від Тиси по Кавказ. Від Чорного по Біле! Але, ба! Про оту соборність так усі партії уже кожна на свій лад виспівують, що і так ніхто не вірить.

Революційну б? Не погано! Та що, як навіть вже один доктор “дух, що тіло рве до бою” на ляду з оселедцями, рижом й іншими старокрайовими ковбасами заміняв, то де тут революціонерів шукати? Вправді ще залишився Мартин Ець, але він теж проміняв революційну боротьбу з ворогами України на боротьбу з бандерівцями, та на ніщо інше не має тепер часу. Ні! Таки ні!

О, вже знаю.

Закладаю Бльок Безпартійних Діячів.

Програма: нема ніякої програми, тому кожному туди відкриті двері.

До моєї партії може належати кожен, хто перестав вірити в скоре визволення України і тому чхнув на всяку політику, всякі національні обов'язки і тим подібні історичні пережитки. До моєї партії можуть належати всі ті, що все знають і ті, що нічого не знають. Бо яка між ними різниця? Можуть належати всі такі діячі, які нічого не робивши, діячами себе уважають. Бо то, прошу панства, не штука робити, робити і робити. Штука ось нічого не робити, а між передовими діячами найпередовішими вважатися.

Та штука!

В політиці — ми за Англією. Так крути, так верти, щоб твоє все зверху було. В літературі — ми за Америкєю. Щоб твори наших членів мільйоновими накладками друкувалися.

В театрі — ми за професором Ревуцьким! Хто не з нами, той настоящий дурень, чорна пляма і взагалі матері його ковінька.

В журналістиці — ми за “Свободою”. Що б там не діялося, що б там не ставалося, але мусить бути “геппі енд”.

В спорті — ми за Мулькевичем. Не так за ним, як за плянтацією, яку він має на Мадагаскарі, а з якої банани вже три роки плывуть до Торонта і не можуть доплисти.

А взагалі — ми за всіма, хто до нашої партії запишеться. А як уже наша партійна політика допровадить нас до мети, тобто нам кріселко в Національній

Раді підставлять, ми тоді свиснемо на всіх членів своїх і не своїх.

А я тоді стану перед жінкою і промовлю страшенним голосом:

— А тепер ти, жінко, шуруй до фабрики, гроші заробляти. Хотіла мати славного чоловіка, маєш!

Бо українські політики, так само, як і українські редактори. Зовсім подібні до індіанців.

Їх жінки працюють, а вони собі навзаєм війни відповідають.

Я І ПАН ДИРЕТКОР

Невміруща є козацька українська нація, невміруща! І даремно большевики і всякі інші батяри пробувають нас знищити. Обрубають нам одну голову, а на то місце дві виростають. Обрубають дві, глип: а їх уже аж чотири виросло. Мали ми в старім краю п'ять партій, прийшли гаспиди московські, всі знищили. І хтось міг би думати: все пропало! Але то не з кимбудь справа. В старім краю винищили п'ять партій, а ми їх на злість большевикам — на еміграції п'ятнадцять сотворили. Знищили большевики Фальківського, Косинку, вкоротили віку Яновському і що думаєте? Ідїть тільки яким там небудь Нью Йорком, Філядельфією, чи Детройтом, а там вам, що українець — то як не Фальківський; то бодай Манило, або, не під вечір вимовляючи, Орлигора. І ціле щастя, що тамті три небіжчики, бо якби були живими, то ще хто знає, чи так легко в еміграційний Парнас залізли б. Зовсім так, як із тим одним митрополитом, що визнає примат Господа Бога на небі, а свій на землі. І ціле щастя, що Пан Біг дуже "бизі" тепер і не пробує в згаданій метрополії показатись, бо тоді ще показалося б хто старший.

Одним словом: ми живемо.

І ще й як живемо! Аж Булганіну на Кремлі гикається.

От, скажемо, зайдіть в неділю під церкву Отців Василіян у Нью Йорку. Очевидно, практичні громадяни приходять трохи пізніше, як уже ціла церква повна-повнісінька. Практично воно й вигідно. Вигідно, бо стоїте собі на свіжому люфті, як у старім краю в Дорі на подвір'ї віллі нашого співака Михася Голинського. Бачите, хто ще пізніше від вас приходить, і взагалі практично, бо заки ті з тацою до вас досунуться, — то вже финиш, Служба Божа скінчилася і народ, як повинь на вулицю. І там шойно побачите, як із нами чужинці числяться. Уявіть собі: пуп світа, Нью Йорк, то не якесь там Торонто, чи Вінніпег, а американці і носа не важаться близько показати. Заступив народ вулиці хмарою і не пробуй нещасний енкі перепхатися. Поліцаї постають і відвертають рух кілометрами на боки, щоб хрищеним русичам у найважливішій політично-ідеологічній функції не перебивати.

Кажіть, що хочете, але таки не все в нас у старому краю було добре. От, наприклад, пригадую собі, — моя небіжка стрічна тітка мала великий нахил до громадсько-суспільного життя. Як бувало піде до куми зранку, то й сонечко зайде, всі кури подрімаються в курнику, а її як не було, так і немає. Небіжчик стрічний вуйко дивиться у вікно, а далі махне рукою, з печі холодну бараболю витягне та й так холодною і з'їсть.

— Ну, й пльоткарка стара, до біса! — зідхне він ще, закурюючи люльку.

Не було відповідного зрозуміння для "соушел активітис" у старому краю, не було.

А тут підіть, як кажу, під василіянську церкву в неділю в славному місті Нью Йорку, то там тільки ще моєї небіжки стрічної тети бракує. Такі вам "соушел активітис" відходять, що всі старокрайові пльоткарки хіба рота були б порозз'являли. Куди їм там!

І навіть ніхто не важиться назвати цього "пльоткуванням". Це називається тепер політикуванням.

Зайшов і я там. Знайомих — хмара хмаренна, зов-

сім як колись в УЦК в Кракові, як о. д-р Сопуляк дістав той корабель із американськими дарами.

— Здоров, брате милий! — каже протекційно мій колишній приятель Ромко. — Ти чув?

— Ні, не чув.

— Ей? — недовірливо дивиться мені в очі.

Пізнати, що хлоп на політиці зуби з'їв. Відразу пізнати. Колись за тих старокрайових часів було інакше.

— Маєш п'ять грошів?

— Бігме не маю.

І вірилось. Кожному вірилось. І нам кожний вірив. Політично недосвідчений, невироблений елемент ми були. Але Богу дякувати тепер змінилось. Тепер ми нікому не віримо, нам ніхто не вірить і самі собі не віримо. А за п'ять грошів і не питай. Бо як запитаєш, а він тобі скаже: не маю, — то можна присягати, що в нього в банку принаймні п'ять тисяч. А як запитаєш, а він тобі — прошу: прошу — і тиць монету в руки, то теж не можна вірити: лисий його знає, чого він від тебе хоче! Виробились ми політично. Перевиробились.

А мій колишній колега Роман нахилився і каже:

— Та ми в Нью Йорку вже два літературно-мистецькі клуби маємо!

— Та що ти не кажеш? — здивувався я.

— О, ще й третій буде! Побачиш! Ростемо, розростаємося!

А тут хтось скоса на мене оком.

— А ти що тут робиш?

— Якийсь мій добрий знайомий, — подумав я.

Дійсно, старий друг із тих часів ще, як двійка була одинокою, а одинки ще взагалі не було.

— Здоров!

— Та певно, що здоров, чому б ні?

І він мене за комір та й на бік.

Відразу пізнати конспіративного хлопця. Сів я в його авто, закурив честерфільда, "кінг сайз", а він мені так:

— А ти, селепе, де забився на якусь глуху провінцію? Тут, брате, час не спить, наша справа рухається, взагалі активізується. Знаєш, що американці таки на

добре нашою справою заінтересовані. Тамтого тижня наші були в таких..., ну, ти розумієш, що я думаю... і все ОК!..

Та чи треба переповідати все, що мій революційний друг мені розповідав? Вистарчить, що я таки ще раз пригадав собі старий край. Пригадав зелене місто між двома Бистрицями — Станиславів, пригадав і гімназію на Липовій і пригадав старого приятеля всіх учнів і тих, що щойно входили в мури гімназії, і тих, що вже звідтіля виходили.

Ми до нього, як до рідного вуйка. Порадив все, потішив, і часто сказав те, що ми хотіли почути. Лепський старина був!

А хлопці, як хлопці: збитошники! Гунцвоти. Ото часами занадто багато галасу наробимо, а старий вже в дверях.

Вус йому задерся догори, грізний, аж гей!

— А будете ви, батяри, тихо! Бо я і пан директор зараз вам покажемо!

І що думаєте? Всі замовкли!

Бо для нас, що мали тоді 14, 15 або 16 років і пан терціян, то була велика влада. А тепер?

Подивився я на свого колишнього друга, пригадав собі нашого терціяна зі станиславівської гімназії і пішов до "Арки" на кока-кола.

ПОДУМАЙТЕ! . . .

У мого сусіда четверо дітей. Дві дівчинки і два хлопчики. Пляномірно і закономірно, сказати б. Я залюбки сідаю біля вікна і приглядаюсь їхнім дитячим збиткам. Старшіший хлопчик — із ясним кучерявим волоссям і синіми, як небо, очима — тип бойовий, я сказав би. Видко, що решта дітей не дуже то долюблюють його, але дивляться. Пробують його здоганяти. Треба, скажемо, город загребти — хлопчисько граблі в руки і, довго не митикуючи, загібає. Діловий парняга, знає, що сусід не' прийде його городу порядкувати, сам за роботу береться, аж горить йому під руками. Зачнуть дітиська між собою якусь сварню, він як скрикне, затихнуть умить. Таку провідницьку бактерію має в своїй крові, очевидно. Його брат — уже не те. Молодший він і на диво спокійний. Думає, очевидно, багато, хоч мало говорить і трудно догадатись про що він саме думає. Може про все, а може і про ніщо. Філософський тип, я зауважив би. Ніби він є і ніби його нема. За граблі не візьметься, і не силує. Дивиться, бува, замріяними своїми очима, як старший пореється, а коли вже всюди чисто, побіжить до батька таї каже:

— Тату, ми вже все поробили.

Тато, бачите, його, можна б уважати, більше любити, як старшого. Він ніколи з батьком не сперечається. Слухається. Не зламає ніколи ніякого колика в плоті, але й ніколи ніякого колика не заб'є, реалістичний тип, сказати б, на члена центрального комітету УНДО виростає.

З дівчатами, то справа вже інакша. Складніша. Білявка, Мотренька на ім'я, завадіяцький характер має. Камінчиком кине в старшого брата і сховається за дерево. А коли той нічого, то вона водяним пістолетом йому в очі. Той обітреться, пальцем погрозить, але ще нічого. Тоді вона йому язика наставить. А старший того страх не любить. Підбійжить, зловить гунцвота в спідниці та й, скажемо, по тому місці, звідкіля ноги виростають, ляпасне. А Мотренька тоді в крик. Ой, і верещить вона, верещить! Ціла вулиця трясеться від того крику, а коли тато з матір'ю надбіжать, вона шубовсть до матері і як заведе, як заведе:

— Мамунцю, мамунцю любя, він мене дрочить..., він мене б'є..., він мене переслідує!

І вірять їй, бо страшенно голосно заводить вона, страшенно. Такий урдепівський характер у неї вам завівся.

А четверта; наймолодша, то ще інакший вам тип. Прилетить найстарший брат з гулів, змучений, язик на бороді, а вона до нього:

— А, може тобі братчику, того, а може тамтого? Догоджає, піклується.

Підійде до другого брата, сидить той на городі, пальцем у носі колупає, думку якусь важенну мислить — вимислює.

— А ти чоґо так зажурився?

Той визвіриться на неї вовком.

— А тобі, яке діло?

— Ну, та я нічого собі, я тільки дивлюся, що за сумований ти, задуманий, може що тобі долягає, розважити б рада.

І піде, навіть не образившись.

А зачне їй старша Мотронька докучати, за волосся

смикати, чи ляльку їй відбирати, то молодша навіть не скривиться.

— Хочеш моєї ляльки? Прошу, бався...

Угодовецька така натура, безпартійний селеп, сказати б.

Отож, як я казав, люблю дивитися на ті сусідські діти, на їхні збитки, на їхні безнастанні сварки і непорозуміння. Живу біля них уже сім місяців і не бачив ще одної днини, щоб вони між собою не почубились, не розсварились. І кажуть, що хочете, мале воно ще, мацюпіньке, а вже політично земігрантщене.

Та й газет ще не читають, а що буде як зачнуть читати?

Але ото останньої суботи бачу зміну. Щось ходять вони, не збиткуючи по городі, шепочуть щось між собою, то по двоє в різних кутках перемовляються, то знову усі четверо біля дерева зйдуться, таємничо перешіптуючись. Зовсім, як фракції Національної Ради перед вибором прем'єра.

А день це був гарний. Соняшний і веселий. Весняний такий, запашний. Білі хмаринки на небі, як новонароджені овечки в Англії перед гостелем українських робітників. Розпуклі тюльпани мерехтять на сонці всіми колірами, а зелень так і розливається, на очах зеленіє.

Дітиська бавились того дня, як ніколи. Мотронька навіть не виносила з хати свого водяного пістолета і ані листком не кинула на старшого братчика. А молодший закинув свої важкі філософічно-нерозгадані думи за корчі рож і на шматку паперу якись "хвигурки" виписував.

А коли їхні наради закінчились, найстарший брат із Мотронькою пішли в місто. Других двоє сиділи на траві і ждали. Минула якась година, заки тамті повернулися. Мотронька йшла повагом, важна така, а старший брат щось ніс. Те "щось" було запаковане в зелений папір і перев'язане блакитно-жовтою стяжкою. Кивнули вони пальцем на тамтих двоє і зникли в дверях гаражу, де ніяке авто ніколи не заїздить, бо їх батько в українській інституції працює. А як відомо, такий, що в рідній інституції працює повинен бути

народній працівник є щасливим, коли черевики має, щоб ходити, а не про якийсь авто мріяти.

Зацікавила мене поведінка малих гунцвотів та й здивувала, коли діти взялися дружно порядкувати хату. Мотронька повизбирувала всі папери, що ними завжди вона засмічує хату, гарно до "гербіджа" повиносила, навіть щітку взяла і позамітала хату. Молодший брат не ждав на старшого, а попорядкував хідник, витріпав коврики зперед ліжок, коли старший братчик владним голосом казав: зроби те... зроби тамте...

В кожному разі, коли мати прийшла додому, все було пороблене, чисте, світилося, аж сплеснула вона руками.

— Діти мої любі! — сказала вона і сльози стали їй в очах. Сльози радості, бо блищали вони, як два дорогоцінні діаманти.

Коли я збудився на другий день ранком, а була це неділя, став я дальше думати над переміною, що зайшла в сусідських дітей. Вийшов на двір, ніби пройтися, а так зиркаю у вікно сусіда, може побачу, що там діється. А вікна їх хати відкриті і видно, як сусідка заходиться варити сніданок.

І уявіть собі, всі четверо гунцвотів входять шнурочком до кухні, не сварячись за те, хто першим має зайти. Мотронька подає матері чудовий букет квітів. Ой, і радість там була, радість, кажу вам, аж мені коло серця щось цвіркнуло.

Тоді я догадався. Це ж бо день матері! І ті гунцвоти зібрали докупити всі свої центи, що їх місяцями складали в свинки-скарбонки, дружно порадилися і спільно рідній матері в дарунку квіти принесли.

Чи можна дивуватись, що моя сусідка плакала з радості? А хто не плакав би?

І уявіть собі, що бодай раз у рік всі ми політичні і неполітичні емігранти пригадали б собі про день нашої спільної матері — нашої України, і так дружно, так широко, так разом букет квітів щирої любови їй піднесли б? Чи не усміхнулася б і вона? І чи сльози радості не заблищали б на її змученому, страдальному обличчі?

Подумайте!

М Е Т А М О Р Ф О З И ПАНСТВА ПАТРІОТИЦЬКИХ

(Трагедія в трьох діях)

СЦЕНА ПЕРША :

(Панство Патріотицькі на хіднику перед одною хатою у Детройті. Може бути також в Шікаго, Філядельфії, а навіть у Вінніпезі, чи Торонті. Пахне кока-колою, канадійська, чи американська весна).

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: То кричить про пімсту до неба, Ромцю! Кричить! Що то за країна! Що то за люди! Де ж ми маємо подітися, Боже милосердний? Де не прийдемо: всюди, як побачать дитину: сорі, нема кімнати! Що ж то, ми маємо втопити нашу дитину, чи що? Без серця люди, от що! (Заливається слезами).

РОМАН: Заспокійсь, дорога, запокійся! Десь ми притулимось. До ночі ще далеко, хіба знайдеться якась милосердна душа, що винаймить нам кімнату. Не пропадемо на вулиці. Перейшли вже стільки горя, і то перебудемо.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Але ж то страшне, Ромцю! Іхали ми до тієї Канади, як у рай, сподівалися, що

нарешті і в наше віконце засвітить сонце, що нарешті наше скитання скінчиться, що тут знайдемо співчуття для нашого горя, а ти дивись — нікто з дитиною до хати не пустить! Відразу пізнати, що то доробкевичі. Не мав такий дурень і псячої буди дома, а тут на нашій муці доробився того нещасного “гавза” і диви, як розпанів. І не знати, за які гроші не винаймаєш помешкання. Бо дитина йому його „пейпер” понищить, або стіни „поскрече”, а кара небесна на них.

РОМАН: А хіба спробуємо так, як зробив Іван Задорожний.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: А що він зробив?

РОМАН: Ходив, ходив по місті і всюди, де сказав, що в нього діти — йому відмовляли. Під вечір заходить до ще одної хати, де висить табличка „фор рент”. Господар питає: — А діти у вас є? А Іван каже: — Нема! І винаймає мешкання. На другий день спроваджується з цілим крамом й з усіма п'ятерома дітьми своїми. Господар схватився за голову, летить на „апстиз” і верещить. — Та ж ви казали, що у вас немає дітей!!! А Іван, філософічно всміхнувся і відповідає: — То й правду казав. Або то діти? То чортенята!

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Тобі все жарти в голові. А тут же трагедія! Де нам подітися? Де нам подітися серед тих людей без серця, без сумління?

РОМАН: Ходім далше, десь хіба щось знайдемо. Мусимо знайти.

СЦЕНА ДРУГА:

(Головна вулиця великого міста. Може бути котребудь на американському континенті. Панство Патріотичкі стоять перед вітриною української книгарні. Довкола них кілька людей).

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Скажу вам, що то просто здурити можна. Що ж то за край? Ні опери, ні театру, жах просто. І як ті люди можуть жити так? Позамикаються в своїх „гавзах”, на ту дурну телевізію

здивляться, як сорока в кість. Нема культури, ось що.

ЛЮДИ: (стоять довкола, похитують головами, придавлені елоквенцією пані Патріотицької, навіть засоромлені). — Нема то як нова еміграція. От дух патріотичний! Гай! Гай!

РОМАН: А я вам кажу, що то так не може бути. Муситься все змінити. Глядіть: народні доми світять пустою. На національній академії ні половини залі не заповнено! Книжки плісняють на полицях книгарень! А в світі йде змаг світла з темрявою, панове, ви розумієте? Ми мусимо зайняти своє місце в тій страшній боротьбі!

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Матеріялізм опанував душі старої еміграції. Всі тільки про „гавзи” та й „кари” думають, а Україна в неволі!

(На повіках старих емігрантів показуються сльози).

РОМАН: Ви пождіть тільки. Ми тут заведемо лад. Відродимо наше життя. Віллємо нову кров у громадські організації.

(Трамвай, що з гуркотом надїздить, заглушує дальші слова).

СЦЕНА ТРЕТЯ:

(Два роки пізніше. Корейська війна скінчилася, а ніяка нова ще не зачалася. Довкола новонабутої хати панства Патріотицьких весело шумить садок. Панство Патріотицькі сидять в своїй вітальній кімнаті і дивляться на телевізію).

РОМАН: Моя дорога, треба було б піти на академію Крутів.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Ти здурів, чоловіче? Вчора академія, завтра академія, та де ж ти можеш настарчити на всі ті академії? „Мортгедж” треба сплачувати. А крім того, знаєш, за пів години починається та фільма „Я люблю Люсі”. Пам’ятаєш, як тамтого тижня ми реготали?

РОМАН: Правда, але ж піти треба, думаю.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: А крім того, ану ж хтось прийде винайняти помешкання, я сама не хочу в хаті задушатися.

РОМАН: (сідає назад у честерфільд, читає газету).
(Дзвінок. Роман виходить до передпокою. Чути його голос).

РОМАН: Так, так, маємо трикімнатне помешкання до винайму. Просимо оглянути.

(Пішли. Чути кроки на сходах, відтак нагорі, вкінці Роман повертається із двоїми молодими людьми до вітальної кімнати).

РОМАН: Моя дорога, ці панство хочуть винаймити помешкання нагорі.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: (змірявши від стіп до голови двоє молодих людей). Це дуже гарне помешкання і дуже гарна околиця.

НОВОПРИБУЛИЙ: Нам дійсно дуже припало до вподоби. Ми щойно недавно з Німеччини і деякий час перебули в знайомих, але тепер я вже дістав сталу працю і мусимо за власним помешканням розглянутися. Вірю, що ви будете з нас задоволені. Ми люди спокійні і мушу похвалитись, що й діти наші виїнятковно спокійні.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: (зірвавшись, як шпилькою шпигнена): Що? Діти? Але ж панство, ми родині з дітьми не можемо винайняти помешкання. Дуже жалю, але ми щойно декорували цілу хату, а діти, знаєте, тапети понищать, стіни порисують. Ні, ні! Дуже жалю, але з дітьми не винаймаю.

НОВОПРИБУЛІ: (подивилися одне на одного. Вона залилася рясними сльозами. Виходять).

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Також дикі претенсії! Чоловік ледве до хати прийшов, привів усе до ладу, а вони зі своїми бахорами пхаються.

РОМАН: (Сів у фотель, закурив. Дзвонить телефон).

РОМАН: Гало! Добрий вечір! Що? Питаєте, чи йдемо завтра до театру? Ні. Хіба в нас є порядний театр? Заплати два доляри і мучся три години. Ні. Краще вже в кіно. За п'ятдесят центів і бодай чоловік щось побачить.

(Дзвінок. Входить кольпортер українських книжок).

КОЛЬПОРТЕР: Добрий вечір панству.

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Що ви скажете доброго?

КОЛЬПОРТЕР: Знаючи вас, як відомих сподвижників української культури, наше видавництво пропонує вам свої найновіші видання...

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: Боже милий! Та ми б раді. Але, знаєте, ми щойно купили хату, маємо довги, колись пізніше зайдуть.

КОЛЬПОРТЕР: А, може, бодай цю книжку І. Шкварка панство куплять. Письменник лежить хворий і весь дохід призначений йому на допомогу.

РОМАН: Добродію, а хто буде допомагати, як я захворію? Га?

(Кольпортер виходить. Телевізія показує „Я люблю Люсі”. До кімнати вбігає дочка панства Патріотицьких).

— Мадер, ті камікси, що ти мені сьогодні купила, надзвичайні. Цьом! Цьом!

ПАНІ ПАТРІОТИЦЬКА: (гладить дочку по головці): Моя, ти, зірко любя! Романе, ти завтра мусиш поробити в хаті порядки, бо ми з Мері йдемо на шопінг. Надходить літо, мусимо поповнити нашу гардеробу.

РОМАН: (похиливши голову над газетою): Добре, моя дорога, добре. Пороблю.

(А за вікнами женуть „кари” й автобуси, трамваї і сабвеї. Своїми динамічними голосами співають ясу патріотичній еміграції).

АНТРОПОЛОГІЧНІ НОТАТКИ

Вступ

Антропология, це, як відомо, наука, що доказує різницю між свинею-звіриною і свинею-людиною. Між ослом-звіриною і ослом-людиною. Між бараном-звіриною і бараном-людиною. І так далше. Творець сотворив світ так мудро і різниці між звіриною і людиною такі очевидні, що навіть найбільший цап може їх розпізнати.

Основною різницею між людьми і звірятами є те, що всі люди є канібалами, але не всі звірята. Ще наприклад історія не занотувала, щоб, скажемо, свиня з'їла свиню, або баран барана. Натомість відомо всім і вся, що люди себе навзаєм постійно їдять, загризають і взагалі сирих, печених, смажених чи варених пожирають. Одиноким винятком є людина-осел, але це тільки із-за його вродженої впертості і тому більшість людей називає людей-ослів вегетаріанами.

Людство складається із несамовитого множення різних родів і племен. Одиноким спільною ціхою усіх рас і всіх племен є те, що вони зжерли б одне друге з

кістками і бебехами, чим і займаються від начала писаної історії.

Одним із найцікавіших племен людського роду, яким антропология в останніх часах зачала пристрасно займатися, є племя еміграїнців, що появилoся на земній кулі після другої світової війни.

Антропология абсолютно застерігається, що еміграїнці не мають нічого спільного із чухраїнцями, винайденими О. Вишнею, бо еміграїнці зовсім не чухаються і це доказано поза всякими сумнівами, а також не говорять „коби то знаття”. Засадничою же різницею між тими двома родами є те, що чухраїнці були плем'ям осілим, яке поза рідну межу ніколи і не пробувало носа виткнути, а еміграїнці є плем'ям з природи кочовим, що ніде не може собі знайти місця. Попавши до Аргентини, вони плачуть за Канадою, попавши до Канади, тужать за Європою, а ті, що залишилися в Європі раді б вискочити і на Марс, щоб тільки з Європи геть. Є ясным, що як і удалося б їм дістатися на Марс, то за короткий час залчали б рвати волосся на своїх головах, але тим перейматися не треба, бо заки вони на Марс дістануться то напевно і найбільш буйні чуприни полисіють.

Антропологічні досліді поділили це надзвичайне племя на кілька головніших родів. Дослідники застерігаються, що це ще не є остаточний поділ, бо еміграїнці під оглядом поділу перевершили всі відомі біології животини і не можна ніколи бути певним, чи в лоні котрого небудь роду не наступить ще один поділ.

Політики

Політики це особливіший рід еміграїнців. Найхарактернішою його прикметою є язик. Язик цей має таку чудесну властивість, що може рухатися без відпочинку двадцять чотири години на добу і ніколи не дістане ні мозолів, ні нагнітків. Цей рід найбільш войовничий із усіх людських родів на землі. В ньому зібрані всі інстинкти диких індіанців американського континенту, канібалів із африканських нетрів і ловців голів із Нової Гві-

неї. Така дивна мішанина характерів є одним із ще нерозсліджених чудес природи, над якою навіть відомий антрополог д-р Єн Дик не пробує застановлятися, бо знає, що і так нічого не придумає.

Ціле щастя, що еміграїнські політики ведуть беззастанно криваву війну між собою, бо коли б не те, то при всій своїй подивугідній енергії і завзятті вони могли б стати загрозою для цілого людського роду. Найстрашнішими вони є тоді, коли кричать. Вправді ніхто не знає, чого вони хочуть, але всетаки їх крик морозить кров у жилах навіть левів, тигрів і тим подібних большевиків. Коли королі диких африканських племен не можуть порадити собі із своїми підданими, вони звичайно грозять їм, що спровадять еміграїнського політика. Найбільший навіть бунт від такої погрози стихає, як мітлою замів.

Еміграїнські політики здебільша нічого іншого крім політики не роблять, хоч і трапляються між ними не погані кравці, шевці, гицлі і цілюрники. Але того їм доказати неможливо. Ходять в вільних від війни хвилинах, пишно і гордовито. Цитований нами д-р Єн Дик порівнює їх із індіками, але він може помилятися.

В кожному разі від них можна сподіватися всього. Президент Айзенгавер наказав своїм збройним силам стояти в постійному поготівлі із атомовими бомбами, на випадок, якби так цей саме рід сказився, що може наступити кожної хвилини. Всім жителям земського гльобу радиться на такий випадок держати в поготівлі замість атомових бомб ведра з холодною водою. Коли побачите еміграїнського політика, що сказився і наближається до вас —ведро холодної води може виказатися спасенним і для вас і для нього.

Інтелігент

Походження цього роду ще не в'яяснене повністю. В кожному разі тільки маленька частина роду походить із передвоєнних університетів, академій і тим подібних місць. Більшість із них ніякого університету ні академій

не бачила і на очі. Крім того це взагалі найбільш хорривитий рід на землі. Медицина ще не знайшла бацилів, які цю недугу викликають, але додумуються, що ця недуга подібна до недуги поширеної серед овець і званої в медицині під ім'ям мотилиці. Але експерименти з нафтою наразі не приносять ніякої полєкші. Однаково ж прояви недуги дуже подібні: інтелігент звичайно крутиться довкола себе самого, потупивши голову в землю, ніби шукаючи власного хвоста.

Рід інтелігентів появився на цій планеті в добу так званої „великої еміграції” і розвівся особливо в так званих „ді-пі таборах”. Ці табори були відкриті групою закордонних спекулянтів, що носили таємниче ім'я Унра, яка то група експлуатувала ті нововідкриті місця не менше запопадливо, як колись їхні білі попередники експлуатували Африку. „Ді-пі табори” назагал були відокремлені від усього культурного світу і жили своїм власним життям і дотепер іще вченим не вдалося відкрити усіх його тайних ритуалів. На чолі таборів стояли звичайно спекулянти унра, а собі до помочі вибирали найхитрішого і найбільш безоглядного типа, який називався комендантом. Комендант мав цілу зграю помічників, які підтримували його авторитет, а між ними не бракувало людодів і тим подібних песиголовців. Комендант табору звичайно носив шкур'яну куртку і курил американські папіроси, чим найбільше відрізнявся від усіх інших жителів. Його правою рукою бував пан магазинер, який часами навіть потрапляв зробити домашню революцію, в висліді якої комендант табору ішов до дідька, а його місце займав пан магазинер. Спекулянти з унра з засади не вмішувалися в приватні міжусобиці, тільки використовували такі міжусобиці для пожвавленої експлуатації природних і надприродних багатств.

І власне серед такого загального замішання і хаосу страшенно розплодився рід інтелігентів, який особливо процвітав на почві так званої бонен-кави і інших магічних добрив, що ними повнілися таборіві магазини. Був навіть випадок, що Бразилія, яка відома із своєї недостачі власних інтелігентів, забрала з таборів групу інженерів, які є одним із видніших представників цього

роду, але мусіла їх скоро відіслати назад, бо показалося, що ті інженери ні читати ні писати не вміли. Страшенно зацофана очевидна країна та Бразилія. Не прогресивна, все ще старими, давно віджилими категоріями думає.

Племя емігрантів збагатило світову науку новими нечуваними до того часу поняттями. Так, крім звання інженер-землемір, створено звання інженер-ковбасомір, інженер від підшов і інженер-професор від самогону. Крім знаного в цілім світі поняття магістер прав, прийшли нові: магістер-свиновод, магістер від свіжого люфту і взагалі магістер. До старосвітського поняття доктор філософії додані нові дисципліни, які видають доктора від бонен-кави, доктора гуморіс кавза і взагалі доктора, якого знання покриває всі науки, від спеціалізації в так званому чорному ринкові до спеціалізації в продукції нових докторів включно. Але не тільки на полі науки цей рід зробив такий астрономічний прогрес. Не менший прогрес зроблено і в інших ділянках. Крім того винайдено нові методи самоосвіти і самодіяльності, що в висліді підвищило кваліфікації тисячам людей. І так кожна замігачка оперного театру у Львові стала прімадонною, кожна танцюристка зі Львова, Одесси, чи Києва прімабалериною, а кожен, хто закінчив перед війною курс танців у Витвицького, на еміграції став професором хореографії. Кожен піддячий став оперовим прикладом. Розцвіт культури і мистецтва, що в висліді наступив, не можна описати звичайними людськими словами. Трохи пробували це зробити у "Книзі Мистців", але це тільки частинно вдалося. Щоб зробити це повністю, така книга мусіла б мати не 300 сторін, а яких 30,000.

Інтелігенти в загальному є найменше небезпечними з-поміж усіх звірят на землі. Головним їх заняттям є сидіти перед зеркалом, слухати власного голосу, і жалітися перед самими собою на невдячність цього світу. А від того ніхто ще ніколи не помер.

Селепки, або взагалі Сіра Маса

Це відживаючий уже рід емігрантів. Подавляюча більшість членів цього роду авансувала до інших категорій. Ті ж, що іще залишилися, визначаються загальною апатією: ніхто з них не має бажання стати політиком, чи тим подібним інтелігентом. Цілі дні проводять по фабриках, а ввечір числять центи і долари. Одиноким їх бажанням доробитися “гавза”, “гари” і “телевіжен”. Про свою далеку батьківщину часами згадують, але те „часами” буває тільки тричі до року. На „крімес”, „ню ірз” і „істер”, після котроїсь там чарки горілки. Коротко: вимираючий рід.

Пані

З цього роду походять майже всі жінки майже всіх емігрантів. Їх пізнати по тім, що малюють уста і нігті на криваво-червоно. В останніх часах деякі зачали малювати на срібно, зелено і синьо. Всі вони люблять згадувати ті дилювіяльні часи, коли кожна з них мала дві а то й три служниці, чудесні часи, яких крім них самих ніхто інший не пам'ятає, навіть їхні рідні чоловіки. Але, що жінкам треба вірити на слово і не випадає піддавати в сумнів їхньої правдомовности, то правдиві джентельмени поводяться так:

ПАНІ: Ой, так, так, пане директоре... Добрі часи то були, добрі... Не мусів чоловік сам чистити підліг, вікон і тим подібних синків. Мала я дома дві служниці і няньку, хоч і дітей, як знаєте, в нас не було. Але няньку тримали так, на всякий випадок... По мойому чоловікові всього можна сподіватися.

ДИРЕКТОР (зідхнувши): Але ж пані добродійко, ви помилилися, як я останній раз у вашій чудовій віллі побував, то в вас було чотири служниці і дві няньки...

ПАНІ (також зідхнувши): Правда, правда, а я і забула Бачите, що та еміграція з нами зробила?

Пані ще визначаються тим, що ходять у „фирковтах”. Вправді ті „фирковти” не такі чудові, як ті, що вони мали „дома”, але відомо: кляті большевики зрабували всі мінки, каракули й інші куніці, якими красувалися хребти пань колись там „дома”.

Пані діляться на дві похідні відміни. Одна — це „старі пані”, які ще дома панями почувалися і ті звичайно дуже незадоволені із того свого статусу. Вони звичайно щиро заздросять другій відміні, тій, яка авансувала до них з Сірої Маси, і говорять так:

— Та що тим Каськам і Мариськам. Для них еміграція — благодать. Самі скажіть, виділа така вам „дома” авто, чи машину до прання? Пане, — для них рай відкрився на еміграції і тільки...

Друга відміна пань, та що з Касьок і Марисьок стала на решті Панями Касями і Панями Марисями, щаслива безмірно із свого нового статусу.

Дві такі мешкають недалеко від мене. Одна, тежер місис Мері, друга, місис Кей. Першої чоловік був за гайцера на польських коляях паньствових, другої возним в адвоката Шевчука. Часами чую, як вони, вішаючи білизну на „бекярді” щебечуть до себе:

— А, гуд морнінг, пані меценасова...

— Гелов, пані інжинірова...

І хай хтось скаже, що ця порода не прогресивна?

Ну, ну, хай тільки спробує таке сказати...

Буде йому, буде...

Патріоти

Цей прецікавий рід емігранців складається із величезного числа партій, партійок, об'єднань і тим подібних творів емігранської фантазії. Вони всі визначаються тим, що за рідну справу готові положити і душу і тіло, але п'ять центів для тієї рідної справи не видрете з них і трактором. Патріоти звичайно стараються ходити одинцем і мають законспіровані міни, бо кожному з них здається, що він самотній має правильну рецепту на всі суспільно-політичні недуги. Кажуть, що колись

був це рід славний і могутен, але в останніх часах рід цей переходить якусь дивну метаморфозу, і тілом і духом корчиться, маліє. Вправді тут і там ще після довгих розшуків можна знайти окази яких ні дух ні тіло ще не скорчилися, але таких щораз менше і вони вимирають. Їх місце займають повністю і безапеляційно патріоти-пігмеї.

Із цікавіших відмін цього роду слід згадати кілька. Найчисленнішим є без сумніву бандерівці. Їх головною прикметою є те, що жаден із них ніколи й на очі не бачив Бандери. Вони ходять табунами і живляться кров'ю, що стверджено поза всякі сумніви відомими антропологами Петром Кузьмичем Волиняком і Іваном Павловичем Багряним. Подібних тверджень І. Г. Ришка ще не можна брати наразі поважно, бо він сам донедавна був визначним бандерівцем і не відомо, чи його твердження є вислідом солідних і безпристрасних антропологічних розслідувань, чи тільки звичайними наклепами збутованого партійника. Характерною ціхою бандерівців є те, що вони вміють знаменито вмирати за свою батьківщину, але не вміють для неї жити. Ця відміна в останніх часах захворіла на страшенну недугу, знану покищо під ім'ям Двійки, якої симптоми дуже подібні до симптомів пістряка: деякі клітини в організмі божеволіють і зачинають пожирати другі, здорові клітини. Кобальтові бомби й проведені операції однаково ж не принесли сподіваної полекші. Доки не вибухнула згадана епідемія, ця відміна була чи не найсильнішою серед патріотів. Крім того ця відміна визначається іще тим, що видає з-поміж себе масу пророків. Пророки, як відомо, це такі люди, що докладно знають, що станеться за тисячу років, хоч нічого не знають про те, що сталося вчора.

Коли бачите патріота, який є більшим бандерівцем, як сам Бандера, то можете бути певні, що це не бандерівець, тільки звичайний попутчик. Попутчики це є викидьки з різних інших відмін, які, як репях до кожуха приссалися до бандерівців. На попутчиків покищо не винайдено ще ніякого ліку.

Позатим бандерівці дуже подібні до мельниківців, хоч і до того не хочуть признатися.

Мельниківців натомість найлегше пізнати по тім, що вони дуже не люблять бандерівців. Найбільшим і найбільш досвідченим між ними є редактор Мартин Ець, який узагалі є найславнішим представником конспірації в людській історії. Він себе законспірував так, що його правиця не знає, що робить лівиця, про жінку і не згадуючи. В вільних від нищення бандерівців хвилинах він займається писанням спогадів. Із тих спогадів виходить ясно і недвозначно, що коли б не наш редактор, то ні Бандери, ні полковника Мельника властиво на світі і не було б.

Позатим мельниківці не менше подібні тілом і духом до бандерівців, хоч того так само страшенно відпекуються.

Не менше цікавою відміною є так звані багрянівці. Відміна ця повстала революційним порядком в противенстві до відомої теорії еволюції людського роду. Деякі антропологи цієї групи доказують, що небіжчик Дарвін помилявся на сто відсотків, кажучи, що людина походить від малпи. Вони твердять, що як так дальше піде, як іде, то з людини кінець кінців повстане малпа і то малпа, супроти якої орангутани є тільки слабеньким натяком на те, що таке малпа взагалі. Засадничю філософічною теорією тієї відміни є твердження, що на світі було б зовсім добре, якби не ті прокляті галичмони, а вчені цієї відміни доказали в „Старих Днях”, що всі повені, землетруси, пошесті й інші катаклізми двадцятого сторіччя були саме тими галичмонами і спричинені і що доки тих галичмонів який біс не забере, доти людському родові даремно ждати кращого майбутнього.

Антропологія займається інтензивним розслідуванням усіх тих відмін і перемін, але остаточного закінчення тих розслідувань трудно в близькому часі сподіватися. Нові відміни повстають майже щоденно.

Порядні люди

Було б фальшивим твердити, що їх серед емігрантів нема. Вони є, тільки їх тяжко знайти. Головним їхнім блюдом є те, що вони скромно і тихо сидять, не вмішуючись до тієї гамаксойки, що довкола них шумить. А то взяли б кусок сукуватого бучка і зачали ідеологічно перевиховувати своїх сучасників. Деякі симптоми вказують, що таке власне може і статися в найближчій майбутнім, що дай Боже.

П Р О Г Л О Ш У Ю Н Е Й Т Р А Л І Т Е Т

Кажуть недурні люди, що людина до самої смерти вчиться і дурною вмирає. Так і я був би напевно дурним помер, коли б не просвітився в останній хвилині. Ціле життя, бачите, на фронт пхався. Ще коли малим був, зачнуть хлопчиська між собою політичну конференцію, а я між них. Заберу слово — і баталія починається. Виграє моя сторона — побідоносно повертаюся додому, а там вже тато з палицею, або іншим недемократичним параграфом у воротах. Лишенько мені! Але відомо: „немо профетус ін гоміне суа”, як казали старинні, заки не вивмирали і не зробили місця макаронам. Програє, буває, моя партія, то вже й татової палиці не треба, таку вам „магну карту” на моїх плечах випишуть, що й в Об'єднаних Націях, ані на женеvській конференції кращої не придумують. Погано виграти, погано й програти. Круть, чи верть, а битим будеш.

В пізнішому віці теж не краще везло. Дозрів я вам ото політично і вирішив определитися. Не може ж порядний українець, та й до ніякої партії не належати. Записався до націоналістів — усі вуйки, тітки і взагалі ку-

зинки як не причіпляться: навіжений, божевільний, а пєбіжчик Назарук і припечатав, статтю вступну на п'ять колон вшкварив: пайдократія! Зле! Думав я, думав, від націоналістів виписався — до „файної” записався. Знесу вам націоналісти як пришили під тою дуплавою вербою, що то при виході з нашого села росла — мало не пропала душа моя політично-усвідомлена!

То я вам геть утік, до Варшави попав, до „Запоріжжя” записався. Тепер мені ніхто нічого не зробить. Відомо — запоріжці славні молодці, турків і татар не боялися, не то звичайних українських політиків. Та ба! Десь лихо наднесло Олега Штуля. Станув він як Зевес розгніваний у дверях студентського дому, руки розчеприв:

— Геть! Запоріжжя визнає УНР! Проч від нас!

На щастя вибухла війна. Врятувала вона не мене тільки: Врятувала вона нашого дядка, що то його на ліцитацію вже мали пускати, врятувала вона, як кажуть і Пром-Банк і навіть фільварок „Просвіти”, взагалі благословенна штука така війна, що саме в такому часі вибухає, коли треба на бубон іти. Отож, як кажу, і вибухнула ота війна і на світі настав новий лад і порядок.

Але не довго він тривав.

Гітлер свій пакт з батьком Сталіном зламав і зачалася гамаксойка. Богу дякувати замкнули мене німці за помилкою в тюрму і якимось християнини врятував грішну душу. Скінчилася війна — зачався знову новий час, або нова ера, якби сказав поет, який на політиці розуміється так само забагато, як, наприклад, босий на граматиці.

Відітхнув чоловік свіжим повітрям тьоті УНРи, розпростував ноги і крила, — і полетимо, брате милий, в благословенний світ демократії. І полетів.

Аж до Регенсбургу долетів. Заходжу до табору, мельдуюся на поліцію.

— А ви звідкіля? — питається молодець в американському каску на голові, з американським чєстерфільдом в зубах і взагалі з таким інтернаціональним акцентом, що дідька лисого розбереш, що в ньому сидить.

— Та з англійської зони, добродію...

— А як там у вас, на тій англійській зоні? — питає

він і мірить мене таким поглядом, якби я не з Ганноверу, а десь із Марса, або іншої Венери причимчикував.

— А, — кажу потихенько — все добре.

— А прапори висять?

— Та ба! Чому б їм не висіти? На то їх і шиють, щоб вони висіли.

Подивився він на мене таким поглядом, як редактор Тарнович на одного делегата з Вінніпеґу, коли той піддав у сумнів роялістичне походження редактора Тарновича.

— Гей, не мудруйте, ви тут. А які там прапори висять?

— Ну, і побий тебе Божа сило. Або я пам'ятаю, які? В тій прапоровій полеміці, що ще в 1940 році зачалася, я зовсім загубився. Але дивлюся на хлопа і пробую вгадати його політичне „вірую”. Але скоріше був би „помилуй м'я” виговорив, як його „вірую” розпізнав. Кажу на всякий випадок:

— Та як то які? Жовтим до гори!

Панове, якби очима можна було вбивати — то з мене навіть атомовий порох не остався б.

Ледви втік я.

Цілий день відсапував я. Ну, й попав, думаю. Коли б сказав, думаю, що білі висять, то був би за дурного взяв — і на тому кінець. А так, що до чого, політичні комплікації можуть вийти, якийсь інтернаціональний катаклізм.

Посидів я в тому Регенсбурзі два дні, на третій їду геть. Але вже не йду на ту браму. Йду на другу. Як у дим.

Знову те саме: звідки, а як там, а які прапори.

То я вже відповідаю, як на скрінінгу:

— Та як які? Не знаєте? Синім догори!

Панове, вірте, не вірте. Польщу пережив, большевиків витримав, від німців спасся, але від пана генерала від таборової поліції таки дійсним чудом вирятувався.

Зле, думаю.

Але політична еміґрація — не жарти. Попровадили мене дороги аж до Парижа.

Гульк, іде Ждан Ович.

Ну, тут то я вже певний, як на чотирьох асах.

— Здоров!

— Здоров!

— Як там?

— Все добре!

— Угум...

— Угум...

Дипломатична мовчанка. Видно, що хлопці французьким повітрям дихнули. А Франція — це батьківщина дипломатів. Навіть ось останнім часом прем'єра українській політичній еміграції позичила. Бо Франція має їх, як льоду. Сама в себе вже за десять літ понад двадцять викинула. А українсько-французькі зносини тісні, ще від Анни Ярославни. Тільки сподіюся, що не схочуть відтак компенсувати вугіллям чи нафтою.

— А як там у Німеччині? — питає Ждан Ович.

— А от, УНР знову політику розводить...

Навіть не попрощався колега зі мною. Подивився на мене, як на дурного, здвигнув раменами і пігнав бульваром Сен Жермен.

Маеш, Гандзю, книш.

Показується, УНР уже в ласки в колеги Ждан Овича попало.

Свят! Свят! Свят!

І скажіть самі, компатріоти з політичної еміграції, як тут бути? Вже хотів я в лейк Онтаріо кидатися, коли попало мені в руки кілька чисел „Самостійника”. Прочитав статті д-ра Маркуся і д-ра Ребета — і ніби на світ народився. Ось, нарешті відкрилися мені незрячому очі! Вже знаю, чому завжди від найменшої молодості страждав за ідеї. Все вже знаю.

І роблю святочно урочисту резолюцію.

Вони проголосили „нейтралітет” супроти християнської релігії.

А я проголошую взагалі нейтралітет.

І навіть, якби моїх кращих учителів із „Самостійника” били — і пальцем не рушу. Самі мене навчили.

Я за нейтралітет!

“ А Р Ц И Б І Ш Е Н ”

Місис Коцюба прийшла із „арцибішену”, як вона каже, цілковито вичерпана. Не можна сказати, щоб такого чуда вона в своєму житті не видала. О, ні! В її ріднинному селі був славний дорічний відпуст і місис Коцюба його ніколи не пропустила. А там також були цукерки на патичках, тільки трохи менші від канадійських, була і каруселя, що, як фуркнула вгору, то спідниця аж на сонце залітала, були і фотографи, і місис Коцюба ніби й пізнавала того фотографа, що на „арцибішені” так до неї око мружив. Тільки, що там він не говорив по англійськи, а тут говорить. А втім, не така то вже велика штука. Місис Коцюба тільки п'ятий рік у Канаді, а вже по англійськи цілий „спіч” потрапить виголосити, як її чоловік, мистер Джан, буває, запізно додому пригкандибає.

Питаєте, чому їй „спіч” по англійськи до рідного чоловіка виголошувати? А бачите, місис Коцюба цілий світ з'їхала і навіть у таборі в Білефельді до таборової ради була вибрана, то ж і до політики, так мовити б ближче підсунулася. А підсунувшись, навчилася, що як до хлопа зверещати на якійнебудь чужій мові, то зараз присьмерніє і послухає. А по своєму то кричи й кричи.

горло зідри, як глухий. Нація така ми закордонна, бачите.

Або той грубань, що як кажуть 600 павидів важить, то таки, бігме, той самий, що в її родинному селі на відпуст приїздив. Трохи ніби погруб, але подивіться, люди добрі, тільки довкола себе, хто із скитальців не погруб? Це так із горя і жалю.

Колись, дома бувало, чоловік вечором до читальні, чи на пробу, чи на реферат, чи просто на політику. А тут ні читальні, на пробу вже застарий, — от прийде кум Петро і дядько Микола, одну, другу плящину з горя висушать, і, згадавши рідну Україну, як зачнуть плакати, то плачуть поки остання плящинка дна не побачить. Жаль, бачите, великий жаль серце гризе.

Ну, правда, в старім краю не було Рой Роджерса, але коні, то бігме таки кращі були. Може не такі вчені, але пощо коням науки? То одне не подобалося на „арцибішені” місис Коцюбі.

Вона згадала, як то в фекторі вона щоднини мусить наробитися, як найгірший старокрайовий кінь, а тут на сцені коні гопки витинають, як які артисти в Народньому Демі.

Місис Коцюба людина консервативних поглядів. Поправді вже п'ять років у Канаді, але ще в штанах не ходить. І бікіні-сут теж не носить. І не любить людей із кінським розумом, а коней із людським. Вже навіть небіжка Ева вживала фігового листка. А тут із одного фігового листка, то хіба з тузін тих бікіні-сутів зробив би.

Ціле щастя, що як вона пішла на „арцибішен”, то було зимно і всі були повбирані як Пан-біг приказав, а то була б місис Коцюба забралася геть, навіть і одного гат-дога не з'ївши. А бути на “арцибішені” і не поїсти гат-догів, то все одно, що взагалі не бути.

Ото ж, як ми казали, повернулася місис Коцюба із „арцибішену” цілковито вичерпана. В її селі відпуст був тільки раз на рік і то треба було тиждень відпочивати. А уявіть собі таких сто відпустів відразу?

Найбільше зі всього любила наша місис „бінго”. Ну, того то в старім краю таки не було. Є на що подивитися. За столами сидить повно людей, а посередні

під такою шклянною кулею бальони підскакують, як п'яні. І тільки й чути, як ті люди по своїх столах руками сувають. І так тихо, що чути, як мухи летять. Ані на викладі самого професора Витвицького в УНО так тихо люди не сиділи.

І ще подобалося місис Коцюбі те, що на тому „арцибішені” можна було дещо виграти. Можна виграти бонгалов, такий, що його й Тесля не продасть, тільки за 50 центів. Ще можна виграти нове авто і футро, і матрас, ой, та чого там не можна виграти? І то все, подумайте, як не за 50 центів, то за 25.

Напхала місис Коцюба повну торбу тих квитків, мало не трісне. Прийшовши додому, змучена впала на честерфілд.

— Іване, агей, Іване! — кричить.

Прибіг чоловік:

— Що хочеш?

— Аби ти завтра не забув „Телеграму” купити.

Здивувався чоловік. Протер очі.

— А ти що, починаєш в політику бавитися, чи що?

— Ти мені дурниць не говори, в завтрашній газеті буде спис тих, що виграють „прайси” на „арцибішені”. А я тут з фунт тікетів маю. Ворожка на „арцибішені” казала мені, що мене чекає велике щастя. Певно виграю „фирковта”.

Ну і скажіть самі, чи в старім краю можна було на відпусті „фирковта” виграти?

Таки ні!

ЗАПИСУЮСЬ У МУЧЕНИКИ

Надоїло, братця, ординарним політичним емігрантом по Канаді тинятися, по емплоймент офісах вистоювати, щомісяця нового фаху вивчати і дивитися, в котру сторону моргає „бос” вусом. Не зумів я, бачите, на першій половині еміграції нагод використати, американської манни, чи там бонен-кави за якийсь дипльомик доктора або бодай інженера проміняти, так бодай тепер в Америці надолужу. Проголошую себе національним мучеником.

Терплю, мучусь, вмираю, але не мру!
(Або я дурний зараз так і вмирати?)

І буде воно так:

Смикаю з „Прометея” один незадрукований аркуш паперу, позичаю в поета Карпенка-Криниці вічного пера і пишу:

Земляки! Браття — українці! Я письменник, журналіст і взагалі музикант на національній струні, заявляю перед собою, вами і перед цілим свободолюбивим світом, що мене переслідують тут, на вільній землі Вашингтона, що про нього вірші складав наш національний пророк Тарас Шевченко, того самого Вашингтона, який вже перед більш як 160 роками відчував наше майбут-

не горе і тому відвоював Америку, щоб ми мали куди їхати. Я не говорю про сні і галюцинації, які мене теж переслідують, але в цьому ви мені, брати-українці, допомогти не зможете, ні, не про них я говорю, а говорю про те, що мене і багато таких, як я (точно вам, брати-українці не можу сказати числа, бо не підраховував) тут переслідують бандерівці. Так точно, переслідують, життя позбавляють, коротко сказавши: живцем тортурують. Мучать, спати не дають, апетит відбирають, а скажіть самі, брати-українці, чи довго зможе людина жити, не спавши, не ївши і чарки горілки не випивши?

Тому кличу до вас, брати-українці, страшенним голосом: захороніть від напасти, не дайте пропасти українському поетові, письменникові і взагалі національному музикантові, а чимскоріше посилайте зайву копійчину на мою адресу на ціль видання моїх творів, щоб показати, що не вмирає наша слава і що наперекір усім переслідуванням цвіте і процвітає український вільний дух, і вільне українське слово.

Національний мученик, поет, письменник,

Павло Тобілевич-Колодязь.

Правда, добре? Бігме, як кажуть на Західній, добре! От тільки ще б кілька співпідписів таких же національних мучеників дістати і діло готове. Починаю.

Іду Детройтом. Гульк, надходить поет П. Карпенко-Криниця. Вправді, ніяк на замученого не виглядає, як місяченко повний, але чи до моєї декларації я його фотографії потребую? А по підписі хто пізнає, товстий він, чи догаряє?

— Здорові були!

— Ага?

— Читали мюнхенський „Шлях“?

— Га?

— А от там мені і вам погрожують бандерівці! Ще й як!

Блиснули очі в поета, як дві блискавиці.

— Не кажіть?

— Клянусь бородою Магомета! Ось послухайте у-

ривок із статті: "...на закінчення свята присутні з великим піднесенням відспівали гімн — „згинуть наші воріженьки, як роса на сонці...”

— Га?

— Та от, бачите, діло просте, — кажу йому, — відомо вам, що бандерівці всіх хто не в їх партії, уважають ворогами. Не так?

— Та ніби так...

— А от я і ви до їхньої партії не належимо...

— Справді ж!..

— Ото вони нам „капут” співають?

— Дійсна, святісінька правда! А я й не знав, чому то вчора один їхній чоловік на мене скоса глянув. Рятуйте! — скричав поет, а я йому мою декларацію перед очі тиць! — Підпишіть!

І що думаєте? Підписав і як чкурнув в темну вулицю, з місяць-на світ Божий не покажеться.

Один підпис уже є. Мало.

Сідаю до поїзду. Іду до Нью Йорку.

Вбіаю до одного майбутнього видавництва.

— Люди, рятуйте, хто в Бога вірує! — верещу, аж образи на стінах холітаються. А сам за серце тримаюся, ніби ось-ось має пукнути.

Надбігла пані Докія.

— Голубчику, що сталося?

— А я очима вбік, а я очима вгору, а я очима вдолину, ніби дух мій ось-ось має з мого грішного тіла вирватися і до неба репатріюватися.

— Що сталося, питаєте? І ви ще не знаєте? В Торонті на „Зустрічі” промовляв Бандера... А ви питаєте, що сталося... Вже він нам на наші голови і тут з'явився..

А вона:

— Ей, голубчику, не хвилюйтеся, та ж то тільки його голос там був.

А я на рівні ноги:

— Ага, голос. А ніби як голос вже є, то ви думаєте, що й особа довго забариться? Га?

Сіла вона за бюро, застановилася. Так мовити б психічний неспокій у ній завиривав. А я настоюю:

— Одинадцять тисяч там у Торонті коло його го-

лосу зібралось, а скільки збереться, як він і сам покажеться? Га? Що з нами буде? Що з нами буде, голу-бонько сизокрила? Одинадцять тисяч у Торонті, стільки ж само в Нью Йорку, стільки ж в Філядельфії, а як ще Шікаго, а Вінніпег, а Едмонтон, а Судбури, а Форт Вільям, а Монреаль, а Сан Франціско, а Бофало, а всі сили етеру на чолі з Шарваном, а Буенос-Айрес, а Голлолю... ой-ой-ой!

Схопилася вона за голову, а я їй мою деклярацію під очі: тиць! А перо від Криниці — в руку.

Підписала!

Я їй не попрощався, так скоро попер до виходу. Ух, аж зіпрів!

На поїзд і до Торонта.

Вулицею сюди, вулицею туди, гульк, іде Волиняк. Видно, що репресований, бо раз-у-раз хустинкою чоло витирає і позад себе оглядається.

— Здорові були!

— Здоров, а тебе яка нечиста сила притащила сюди?

— Нечиста сила? Рятувати вас приїхав!

— Мене? Свят! Свят! Свят! Від кого ж то? Може від Курдидика? Ні, він м'який чоловік, хіба не він. Шанковський? Военний він парняга, але від пера ще ніхто не згинув, хіба письменник. І не він! Хто ж тоді!

Я йому так:

— Як то хто? Вони! Хіба ви не бачите, що робиться? Газету мають?

— Та мають...

— Партію мають?

— Та ніби так...

— Кінець їм уже і Хрущов, і Кириченко, і небіжчик Шатувльський заповідали.

— Та ніби заповідали?

— І що з того вийшло?

— Та болячка вийшла, вони іродові душі і не думують пропадати.

— Ага!

— Що „ага“?

— А таке, що як вони мають одну газету, то можуть мати й другу!

— Ну?

— А як матимуть другу, то можуть мати і третю!

— Ну?

— А як матимуть третю, то можуть мати ще й четверту, п'яту і десяту!

— Ну?

— Та що ви „ну” своє завели, та який тоді біс буде вас, чи мене читати?

Виймив редактор Волиняк люлечку з губи, потер вказівним пальцем потилицю і хекнув.

— От іродові душі, що вони завели! Рятуйте, хто в Бога вірує!

Я йому мою декларацію перед ніс — тиць!

— Протестуємо!

Лишив я його посередині вулиці, а сам попер далше. Аж якийсь біс надніс мого старого знайомого, ще з колгоспу, Степана Степановича.

Я його зупинив і цілу історію, як на долоні вилжив.

А він і каже:

— Павле, а ти знаєш що?

— Га?

— Бачиш цю кішку?

А там дійсно під порогом якоїсь кам'яниці така басаманиста кішка до сонця вигрівається.

— Бачу!

— А знаєш ти, що перед якимсь там часом сьогоднішні тигри такими ж кішками до сонця грілися?

— Ну?

— А от що: стій ти тут і тільки гляди, як мине там якихось сто, чи двісті мільйонів літ, — ти пролуплюєш очі, а перед тобою тигр скалить зуби, дряпає кігтями землю, моргає вусищами, вліпить у тебе свої зелені очі, чарує. Ти хочеш тікати, а не можеш. Зачарував тебе. А він піднімається на передні ноги, відтак на задні, присідає і знов підноситься, а нагло, як плигне тай просто зубищами тобі в горлянку!..

Не слухав я далше того ірода. Дав ногам знати,
аж в Америці очунявся.

По дорозі і деклярацію загубив.

Враз із підписами.

Або що?

Може мав ждати, аж та кішка дорогою еволюції пе-
реміниться в тигра і в моїй гортанці революцію зро-
бить?

БУДУ СЕЙЛЕЗМЕНОМ

Дістав я, панове товариство, лайдаф у фабриці. На власній шкурі, так мовити б, перевіряю капіталістичні блага. Не так то, бачите, панове товариство, як під сонцем сталінської конституції. О, ні! Бачив хто з вас там безробітного? А дзуськи! Там і небіжчиків заставили б робити, якби ті не поховалися під землю. А вже що й казати про живих! Роби, бо „кто не работает, тот не кушает“, а чи бачив хто з вас такого смертельного, що не хотів би їсти? Ото ж попав я між безробітних, але що в Канаді безробітним платять краще, як в Соведах стахановцям, то й не дуже тим я зажурився. А що нічого робити, зачав так собі трохи політикувати. Бо так самі скажіть, панове товариство, чи той, що має якусь путню роботу, буде політикою собі голову крутити? А зачавши думати про політику, я, згідно із безробітною філософією, задумав у СіСіЕф записатися.

Та ба, всяка соціалістична партія без Матвія Стахова те саме, що швейцарський сир без дірок, або квартлі без хробаків. Нікудишні тутешні соціалісти. Ось був я колись у Саскачевані. Саме там відбувалися вибори до саскачеванського парламенту. Так ніби скажемо відбувалися вибори до парламенту в сокальській республіці, або белзькому князівстві. Бо в Канаді подібно, як

і в нас: що провінція, то собі своя власна Україна і другій такій канадійській Україні до неї зась. Одинокого ще прем'єра Сен Лораяа до тієї саскачеванської України пустять, але він має щастя. Француз. А з французом то здається і на нашій Україні не дуже то фиркалися б.

І мушу признатися, що мені така політична система дуже подобалася. Бо від коли світ і корона польська то відомо, що як тільки в Києві якийсь український князь, гетьман чи гемайний президент настане, то зараз в Козятині, Козолупівці й іншому Пацикові моментально інший себе також князем, чи хоч гемайним отаманом проголошує, і давай Київ від київського гетьмана визволяти. Бо ми народ з діда прадіда демократичний, свободолюбивий і навіть у найдавніших часах, коли ані про суфражисток, ані про Мілену Рудницьку ще ніхто не чув, то наші невісти носили видимий знак рівноправ'я на своїх шиях — золотий ланцюг, який виразно свідчив про те, що українська жінка має право не тільки мити тарілки, але й час-до-часу тими тарілками своєму чоловікові по потилиці заїхати, щоб бісів син не забував про рівність жінки й чоловіка.

А тому, що ми народ демократичний, то й система державна повинна такою бути. Ось скажемо Київщина — такий строкрайовий Квебек — старинна земля українська, по традиції монархістична. Дати там наших монархістів. Очевидно треба вважати тільки, щоб на гетьмана там який босий не попав, бо київляни люди статечні, вже за княгині Ольги ходили, взутими і такого босого гетьмана готові післати, де раки зимують. В остаточному разі можна там ото на престол київський Яра Славутича підсадити. Родовід у нього путящий, а навіть якщо і чогось бракує то навіщо в хлопця поетична фантазія? Махне пером сюди, махне тамтуди і докаже, як на долоні, що князь Рюрик це його внук у простій лінії. До Харкова, такого старокрайового Саскачевану, обов'язково УРДП післати. Точно не знаю котре УРДП — лівицю, чи правицю, але що та партія це партія евангельська, бо там правиця не знає, що робить лівиця, то якось хлопці вже собі порадять. До Одесси, такого старокрайового БіСі, то таки обов'язково До-

ленка. І хоч як відомо одесити це бісово хитрі люди, але як Доленко потрапив дати собі раду зі всіма фракціями УНРади і проти її волі таки між ними всадовився, то я вірю, що й Одесці прийде під ним капут. А вже до Львова, то обов'язково УНДО. Статечні то вам політики, Пеленського вже більше до себе не приймуть, небезпеки від них не сподіватись нікому. Сидітимуть собі в міністерських фотелях, пригадуючи свої молоді часи, а хлопці і так робитимуть, що схочуть. На Закарпаття післати мельниківців. Там д-р Р. О. Соха і так вже парафію засів, а крім того на Закарпатті околиці гірські, вертепи, пропасті, а мельниківці за час свого перебування в УНРаді так уже до всяких грізних ситуацій і непрохідних стежок звикли, що будуть там себе почувати, як дома. Щодо сокальської республіки, то вона по закону і по традиції належить Бойкові. А белзьке князівство Башукові. Особисто, то я не раджу ні з одним ні з другим зачіпатися, бо то хлопці меткі, що до чого і четверту світову війну викличуть ще заки третя розпочнеться. Щодо Волині то вона повинна б під руку Волинякові піти. Раз, що вже його прізвище вказує на його права до цієї провінції, а крім того я із ним раз горілку пив. Товариство, можу забігматися, що він вміє пити так, як настоящий волиняк і то такий, що ще царя Ніколая пам'ятає. Крім того він, як відомо, по характері — революціонер, по переконанні монархіст, а по партійній приналежності — Господь відає що. Ідеальний кандидат.

Із решти наших міністрів раджу створити центральний уряд. Він і так не має права в діла поодиноких провінцій мішатися, а гонір великий. Тільки ось на голову того центрального уряду треба обов'язково якогось варяга запросити, бо інакше готові хлопці брами поодиноких провінцій на колодки позамикати і що зробіте?

Ну і скажіть самі, панове товариство, чи зваживши сучасний стан української великої політичної еміграції, не ідеальна розв'язка це всіх пекучих питань?

Мені особисто така розв'язка видається ідеальною, хоч я і в міністри не кандидую.

Я поступаю в сейлзмени.

Бо кінець кінців всі ми сорок мільйонів міністрами не можемо бути. Трохи простого хлопа треба бодай на розплодок залишити.

А на сейлезмена то я вже навіть перевишкіл відбув.

Післали мене наглим порядком до одного магістра, що хатами торгує.

— Хочу бути сейлезменом! — кажу.

Магістер подумав, потер долонею голову, глипнув на доктора, відтак зиркнув ще кудись, вкінці каже так:

— А ви знаєте, що це значить бути сейлезменом?

— Простіть грішному, бігме не знаю..

— Ну, то я вам скажу: бути сейлезменом, то значить бути добрим сейлезменом. А бути добрим сейлезменом то треба вміти забрати своїх приятелів на прогульку човном на озеро і так розхитати човном, щоб вони повірили, що на озері лютує пекельна буря.

Ото штука сейлезменка!

ЛІПШЕ ПІЗНО, ЯК НІКОЛИ

Кажіть, що хочете, але великі еміграції багато чого доброго зробили. Для прикладу візьміть мого приятеля Петра Задорожного. Коли я приходив до гімназії, він уже третій рік у четвертій класі відсиджував, а коли я відходив з гімназії, він усе ще п'яту класу зубрив. Якби не війна, певно мій унук був би наздигнав Петра десь так у восьмій класі. Професори говорили:

— Петре, ти тумане вісімнадцятий, тобі гусей пасти, а не тайни латинської та ще й грецької мови ізучати.

Аж ось прийшла війна, а після війни велика еміграція. Мій Петро не тільки матуру з відзначенням у Гайденаві здав, але й за вісім місяців цілий університет в Регенсбурзі закінчив.

Або, скажемо, моя добра знайома Гапка Лапка. Що з неї у нормальних часах було б? В найліпшій разі ударною ланковою в колгоспі імені Сталіна може стала б. Хіба, що була б вийшла заміж за того Миколу Запарканного, ну, то за десятку дитину може була б орден получила. Ні, не може, а напевно, в чому ви не сумнівалися б, знаючи Миколу. І на тому кінець.

Коли Гапка встала собі першого золотого зуба— в цілому селі була така сенсація, що старий паламар аж

у великий дзвін задзвонив, як на пожар. Мусіла тримати відкриті уста цілий день, щоб усе село звістити про те, що могло отого золотого зуба. Вправді ніякої природної причини для вирвання здорового зубища, що колись на місці того золотого ріс, не було, але самі скажіть: як тут дівці бодай без одного золотого зуба по селі ходити? Просто — неможливо.

А тепер ви на неї подивилися б. Що там зуб, та у неї тепер цілий золотий паркан в губі, а ще й золотий ланцюг на шиї, бігме, грубший, як той, що ним тато Красулю прив'язували до жолоба.

Одне слово: прогрес. Атомово-водневий.

Але тільки думаєте, серед нашої еміграції? Аякже.

Ось зацікавтеся, скажемо, сусідською еміграцією Польською.

Від коли в довоєнній Польщі настала була нова конституція, що то її небіщик Пілсудський в небіщика Сталіна відписав, ми всі твердили, що в Польщі анти-демократичний режим. А поляки не вірили. Казали, що то гайдамацька вигадка. Казали, що конституція Пілсудського то сама кондензована демократія. Показували ми на Березу — не вірили. Показували ми на Святий Кшиж, руками махали. Пригадували ми п'ацифікацію, тільки оком кліпали. Мовляв: вам українцям ніхто не догодить. Мали свою державу власну, і то революцію зробили, перевернули, угробили. Маєте тепер польську монархову опіку — теж недогода.

І були б не вірили нам до суду віку, якби не велика еміграція.

А ось тепер загляньте до якоїнебудь польської газети. „Фашистівська конституція Пілсудського“, „диктатура санаційної кліки“, „кривавий режим полковників“, „ганьба Берези Картузької“, щоб тільки зачитувати кілька заголовків польської сучасної преси.

Можете уявити собі, якби такі заголовки були появилися в „Ділі“, „Новім Часі“, чи інших „Українських Вістях“? Не тільки з газет тих була б залишилася одна біла пляма, але і з їхніх редакторів нічого крім плями не було б осталося.

Не вірили сусіди любезні, аж самі на еміграції переконалися.

Ліпше пізно, як ніколи.

Казали колись: „мудрий поляк по шкоді”. Та вже хай і по шкоді, щоб тільки змудрів нарешті.

Питають мене люди, чому то я за комуністів наших канадійських, чи американських не пишу. Що, мовляв, я національний, анти-комуністичний табір чешу і з шерстю і під шерсть, а от, за комуністичних ступайків ні чичирк. Ба, більше, дещо з того, що я пишу, комуністичні газети можуть передрукувати, мовляв, ось що націоналісти самі про себе пишуть.

Воно нібито правда, що я комуністів не зачіпаю. Не тому, щоб якийнебудь там „нейтралітет” проголосив, о, ні. Цілком із інших міркувань. Ще в 1948 році вирішив я, що таки народня мудрість не дурна. А голов-но та, яка каже: краще з мудрим згубити, як із дурним знайти. А прийшов я до того переконання ось як.

Єсть у Манітобі така місцевість, що її охристили Мекрірі. Якось забрив я туди, а що знайомого фармара не застав, то й поступив до місцевого готелю. Сів, замовив склянку пива (я, бачите до „Відродження” не належу, то ж і можу випити склянку пива людям на очах) і думку гадаю. Коли, дивись, підступає до мене постав-ний парубійка тай каже:

- Гелов, а ви мабуть не тутешні?
- Та ні.
- А звідки?

— Та зі старого краю.

— Ов, — каже він закліпавши очима, — ходіть зі мною на дінер.

Вирішив я скоро. Постановив із тубильцями ближче знайомство нав'язати. Сіли ми в авто, а таке блискуче, що ним і небіщик Пілсудський не стидався б поїхати, заїхали до ресторану, парубійка замовив обід, а що я був голоден, то і взявся за реальне діло. А він сердега і їсти не починає а давай мені виклад за радянську владу шкварити. Заїдаю я обід і тільки головою похитую, а він, видко, задоволений, що на слухняного такого попав, співає, аж заходиться, як соловейко в травні. Геть усе до чиста мені розказав. Яка то краса там, під сонцем сталінської конституції, який добробут, яка воля і взагалі культура, достоменний рай вам на землі тай годі.

Скінчив я того „стейка”, закусив паляницею з ягодами, попив пастеризованим молоком, закурив „плеєрса” та й питаю:

— А ви приятелю, — кажу, певно десь учора, або передучора з України до Канади й самі приїхали, що так чудово знаєте, як то воно там є?

Подивився він на мене, та й дещо тихішим голосом каже:

— Та ні, я в Канаді роджений. Я там зроду не був...

Ну, того мені то вже таки було забагато. Як не гукну я на нього:

— То ви там і з роду не були, а мені хочете оповідати, як то воно там є? Га?

А він мені з-під поли газету витягнув і тиць під ніс.

— А от так у нашій прогресивній газеті написано...

А я ту газету в руки і слово по слові зачинаю розбирати.

Він зірвався на рівні ноги:

— Фашистська зволоч ти, от що...

І пішов. Тільки колеса засвітали під блискучим автом.

І навіть рахунку за обід не заплатив. Вже не кажу за мій, але навіть за свій. Мусів я за нього ще платити.

Від тоді зарікся я з комуністами заходити в диску-

сії. Бо, як то кажуть, горбатого і могила не направить.

Крім того мені і не залежить на тім так дуже, щоб вони, оті канадійські комуністи помудріли.

А от на національних українцях то таки залежить. Бігме залежить. Сам папа римський завзивав мене молитися за комуністів, а я не молився. А от за мого кращого друга Петра Кузьмича, або за якогонебудь іншого лідера еміграційного таки молюся і ні папа ні патріярх мене до того не завзиває. Бо вони, іродові душі, таки наші. І якби не отой політичний бомок, чи як в Галичині кажуть гедз, то лепські парняги з них були б. І щоб отого гедзя, чи б пак бомка від них відігнати, пишемо оті фельетони. Чешемо і під і вперек, ану ж може?

Другий аргумент, мовляв ті фельетони можуть комуністичні газети передрукувати, зовсім нікудишній. Вже як іде про матеріяли для передруку в комуністичних газетах, то ні я, ні Ікер, ні всі наші сатирики й гумористи і тим подібні коміки не можуть видержати конкуренції із редакторами наших патріотичних газет. Там, що полеміка — то ціле ведро цитатів для комуністів, що одне нове вьяснення, то темнота, яка і так кромішньою була, ще темнішає.

Ні, ні панове, щодо матеріялів для комуністів, то таки і в найбільш затятого нашого сатирика на цілім язичу немає стільки їді, що на кінчику пера одного нашого полеміста.

ПЕРЕПИСУЄМО ІСТОРІЮ

Дивуються люди, чому то ми до сьогодні в єгипетській неволі караємось. А от дивуватись немає чому. Не вивчили ми політичної абетки, а про дипломатичну і не згадуйте. А відомо, що світом керують політики і дипломати. Навіть такі большевики і ті завчили наізусть теорію дипломатії, і замість просто якогось шпигуна, диверсанта, чи взагалі московського Аль Капоне, висилати в світ, уберуть такого Вишинського, чи Громика у фрак, вироблять йому статус амбасадора, чи якого іншого десятого заступника міністра закордонних справ і все гаразд. Робить такий бандит саботаж, диверсію і взагалі всіляку політичну перверсію — а його і пальцем ткнути не можна. Інтернаціональні закони на перешкоді стоять. Якогонебудь там бідного злодюжку до Сінг Сінг попруть і пес на Об'єднаних Націях не гавкне, а спробуйте такого Громика, чи іншого кого, хто мільйонової вартости атомні тайни викрав, до Іванової хати загнати! Куди там! Зовсім так, як колись у старім краю казали: хлоп вкрав, а пан здефравдував. Те саме: якийсь там Ділінгер, Аль Капоне — генгстери — на електричне крісло! Відомо: -- прості люди, то не панькатися з ними. А ото Вишинський, Громико, Зарубін, чи який там інший Молотов — справа це інакша. Диплома-

тична. Не гевгстер він, а „особоуполномочений Советського Союзу” — не попреш такого до Сінг Сінг. Його мистер Іден, а часами навіть мистер Пірсон до свого „світа” у фашенебедьному готелі на „скач”, на „сендвічі”, взагалі на політичну розмову попросять. От, наприклад: якби ви, чи я пішов пиячити з якимсь бандитом, чи іншим торгівцем наркотиками: брате милий, ціле еФБіАй на плечі звалилося б, сказали б: треба хіба бути таким же самим покидьком суспільства, щоб із такою сволотою дружити. Але, от інакша справа зі Сталіном, Молотовим, чи іншою Берією. Щоб із ними пиячити, то треба бути хіба Черчілем, бо ні вас, ні мені тули не пустять. Інша кляса то. Не наша.

І скажіть самі, чи не велика то штука і благодать ота дипломатія і взагалі висока політика?

Треба бути і нам усучасненими більше. Політичні фортели знати. Дипломатію примінювати. Так як отой саргент в Корей. Приїхав командуєчий генерал, на фронт із цілою контрольною комісією. Ходить по окопах, все оглядає, всім цікавиться. А тут нагло з поблизу кого горба:

— Бззззз... Фюююююю! — кулі прошуміли над його головою, аж скочив генерал із цілою своєю контрольною комісією до бункра і зверещав на сержанта:

— Гей, ю, санаваган. Чому ви не винайдете, де захований той комуністичний снайпер?

Сержант заклопотано почіхався у певне місце на знак військової субординації і сказав:

— Сир! Ми давно знаємо, де той санавабич захований.

— Ю — крейзі, — каже генерал, — то чому його не ліквідуєте?

Сержант виплюнув гуму з рота, бо навіть у найдемократичнішій армії не личить водночас жувати гаму і говорити до генерала, а крім того, він уже й так виссав усе, що в тій гамі було.

— Сир, він уже чотири тижні стріляє, але ще нікого не поцілів. Ми боїмося, що як його ліквідуємо, то ті бляді камюністе пришлють на його місце якогось, що вміє стріляти цільно.

— Бай гали, — скрикнув генерал, а за ним ціла контрольна комісія — вері смарт бойс, індід...

Бачите, а чи бува про нас може хто сказати „вері смарт бойс“? А дзуськи. Про нас можуть сказати тільки й те, що кажуть, а кажуть на підставі мільйонів меморіялів, якими закидані всі гербідж-кени усіх міністерств й інших урядових будинків вільного демократичного світа: пур піпл, вері гуд воркерс індід, бат гуд фор натінг.

Одне слово: політичний глузд це велика штука. Робім, що хочемо, з Ітона, з Сімпсона, чи від самого Вулворта виписуймо, але мусимо дістати.

Ось, наприклад: Зібралися наші політичні, неполітичні, культурні й некультурні і взагалі асекураційні головачі і рішили в континентальних масштабах, так мовити б, запротестувати проти Переяслава. Мовляв, як чіпилася нас ота московська зараза в Переяславі, то вже триста, літ від неї відв'язуємося і ніяк відв'язатися не можемо. Московським реп'яхом Переяслав прип'явся до нашої козацької шкіри.

А воно, бачите, історично невірно. А воно виходить, бачите, що ми протестуємо проти найбільш геніяльного діла, на яке українська політика в цілій своїй тисячелітній історії здобулася. Не знаємо ми власної історії, пане брате, не знаємо. Бо проти Переяслава не тільки не треба протестувати, а навпаки його всенароднім, всенаціональним святкуванням відзначувати. Переоцінка вартостей проходить. От, скажемо, візьміть нашого славного маляра Я. Гніздовського. Малював сердега якісь ілюстрації до „Слова про Ігорів Похід“ — і що? І нічо... Бо і що про таке оклепане, просвітянське і взагалі дялько-тарасівське мистецтво можна писати? А от попав наш маляр в Америку, на голідей у Мексик поїхав, а відомо мексиканки диявольське плем'я, навіть колись австрійського Максиміліяна зачарували, то як і Гніздовському встоятися? Приїхав ото наш маляр звідтіля і виставив цілу колекцію нових образів. Мексиканського напрямку, так мовити б. І подивіться тільки до „Нових Днів“, цілий пеан один професор стругнув, мексиканського напрямку, пеан, сказати б.

Так і з Переяславом. Не так воно було, як нас дотепер учили. Зовсім навиворіть. Догори ногами, сказа-

ти б. Це був, до вашого ласкавого відома, вершок української дипломатії. Сам шпиль українського імперіялізму. Козацька нація через Переяслав хотіла здобути Москву. Не повезло козацькій зброї — рішили козацьких фортелів спробувати. Культурну експанзію задумали. Ну, і подумайте,

Ось, наприклад: сунуть п'яні російські солдати гвалтом на Україну, а їм назустріч культурна українська сила.

Москаль на українців гарматами, картачами, а ми на нього галушками. Полтавськими. Скажіть, встоялася б московська навала? Куди там! Кинув би москаль гармати і самопали, та й за галушками. А українські галушки у московському пельку плиг — і застрягли там каменем. Пару мільйонів галушок — і москалів як корова язиком злизала.

Ось вам політичний розум. Ось вам правдивий сенс Переяслава.

Або скажемо ще інакше: модерніше.

Москалі на Україну вогнем і мечем, смердючою потопом істинноруською, чекістською тічнею навалюються. А ми замість їм на дорозі Крути, Базар, всі в червону армію. Дипломатично. І давай їх, сучих синів, українізувати. Бо, бачите, швайку свині в серце кожний дурень потрапить застромити. А ви спробуйте свиню на людину виховати. Варварський шовінізм — ерунда-ерундішка. Вже Переяслав показав кути стежка в горох. Не вірите? В „Українським Прометею” був вершинок, де кажеться про наявні успіхи Переяслава і взагалі всіх Переяславів від історичного Переяслава, якто „уральці — українських дітей годували”. Бачите, куди наша експанзія пішла? В Урал, в Колиму, в Сибірський край, „от края і до края”, а ми, йолопи, проти Переяслава протестуємо!

У світлі цих геніяльних відкриттів інакше треба дивитися на наше минуле. Наприклад, варшавський договір. А звідкіля ви знаєте, що договір у Варшаві не заключувався для того, щоб українізувати Польщу? Га?

Переяслав підкорив Україні Московію, а ще якби Варшава була підкорила нам Польщу, то, пане брате, й Америка не була б перед нами встоялася.

Коли йдеться про мене, то я вперше зустрівся з тим милозвучним словом іще в Станіславівській гімназії. Так називалася наша шкільна кооператива, яка продукувала шоколадові “бомби” під мудрим керівництвом нашого професора від природи. Правда, не знаю я хемічної формули для тієї пречудової начинки, що то розпливалася малмазією в устах, але знаю, що “бомби” були знамениті і тому ми всі “Єдність” дуже любили. Ото ж моя перша зустріч із тим словом була дуже приємна. Але в дальшому із тим словечком щось таке сталося, що Господь його святий знає, куди то нас доведе. Зачалося воно властиво від того памятного 1940 року. Від зими. Правда, і препогана то зима випала, препогана. Мороз, вітри і всяка інша напасть. В кожному разі від Петра, мого приятеля ще від другої кляси народньої школи, довідався я, що коли не дай Господи піду з Бандерою, то я заклятий ворог єдності і взагалі майже гробокопатель української справи. Знов же від Зенка, мого приятеля ще від першої кляси довідався я, що коли сохрани мене святий Аполінаріє, я полпентаюся за полковником Мельником, то це просто ніж у спину всенациональній революції.

Отоді і пригадав я собі наші “бомби” і роздумував над тим, чому ота єдність нагло так і згіркнула.

Дунав я, дунав, і не багато міг видумати.

Аж щойно тепер зачинає мені свитати перед очима.

Насамперед я знаю вже, що саме таке ота єдність. Це, пане брате, не солодка малмазія за рецептою нашого професора від природи, о, ні. Єдність це, пане брате, найстрашливіша хвороба, гірша від холери, яка серед нашої нації поробила такі спустошення, що тепер і не думайте їх надробити. Єдність це такий страшний бациль, якого вживається на те, щоб поглибити загальне роз'єднання. А ще й до того в того бацяля кілька головніших відмін.

Наприклад, є бациль, що викликає пациківську єдність. Пациківська єдність це вам така єдність, коли все на світі мовчить і тільки пациківський солтис має право говорити. Пациківський солтис, як відомо, хвигура історична. Він іще за небіжки Ржечипосполітої мав десять моргів поля і тому вважав себе найбагатшим чоловіком на цілій Україні. З рації такого матеріального положення він втішався повагою і пошаною серед усіх, що мали менше як десять моргів поля. А що таких на Україні подавляюча більшість, то ж не диво, що пан солтис мав право вважати, що за ним стоїть подавляюча більшість українського народу. Пациківський солтис на еміграції з огляду на свій адміністративний досвід був вибраний тайним голосуванням (бо ніхто і до сьогодні не знає, як воно відбувалося), за магазинера від унівських складів. Маючи, так би мовити, безпосередні звязки із бонен-кавою, американськими цигаретами і тим подібним, він із незвичайною легкістю здав на таборовому університеті всі приписані іспити і став доктором економії. Зі старих часів в нього нічого не залишилося крім історичної палиці, яка, як відомо, є традиційною відзнакою пациківських солтисів так само, як скиптр є відзнакою королівської влади. І саме той пациківський бук є в опінії пана солтиса найбільшим сподвижником єдності.

Цей випадок недуги є поважний і болючий, але він назагал не такий страшний, як виглядає.

Натомість друга відміна цієї самої недуги, велико-пациківська єдність, є далеко грізнішою. Вправді смертельних випадків покищо занотовано мало, але зате ускладненні, які після цієї недуги наступають, є затяжні і майже неможливі до лікування.

Недугу спричинює, і це вже доказано медициною, бациль знаний у медицині під іменем велико-пациківського солтиса. Велико-пациківський солтис не має бука, бо його традиційний бук сконфіскували більшовики ще до НЕПу. Але йому і так його не треба. Природа наділила його таким страшним голосом, що ви його злегка тільки торкніть, то він такий вереск зніме, якби там хто сотню людей живцем пік і на коли саджав. Головною прикметою велико-пациківського солтиса є те, що він всією душею ненавидить звичайного пациківського свого спів-колегу. Медицина також показала, що якби вдалося якимсь чудом спарувати велико-пациківського солтиса із його звичайним пациківським собратом, то з того вийшло б дійсне чудо, від якого всі тифуси, холери, морові зарази і тим подібні більшовики вигинули б до лаби.

Але покищо не видно, щоб такого чуда можна було сподіватись.

А ВСЕ ДЛЯ УКРАЇНИ...

Незавидна доля політичного емігранта. А про долю українського політичного емігранта й не згадуйте. Тільки гляньте довкола себе. Як на долоні видно. Можна навіть заздрити тим, які там залишилися. Вправді їх там часами розстрілюють, часами на Казахстан, чи Сибір неісходиму запроторюють, але це все фляшка в порівнанні з тим, що переживає еміграція. Прийшло ото з Рідних земель на еміграцію "Звернення". А так подумати, то властиво еміграція на Рідні Землі звернення повинна вислати, бо що вони там так по правді і знають? Їх діло просте: мають одних більшовиків проти себе, і не думай: гати поперед себе, позад себе, наліво, направо, всюди більшовики. А от на еміграції — діло складніше. Більшовиків ніби то й нема, хіба що на якихось високих демократичних постах замаскувалися, а там і не пробуй їх дістати. Але зате не один ворог, а десятки. Спереду "єдино-неділимці". Тридцять літ ото по демократичних країнах нижче трави, тихше води сиділи, приспосіблювалися так сказати б, і тепер чиста мара, не розбереш: американець на тебе наступає, чи москаль за американця перебраний. А з американцями воювати і взагалі в конфлікти попадати незручно. Вже й не згадуючи про атомові, вони, чортові

сини, тебе зараз “субверсивним” визнають і або взагалі в Америку не пустять, або з Америки цюпасом завернуть. Політичне безвихіддя. Знов же іззаду то раз у раз поляки дзьобають, Заглобами по європейських і американських просторах гасають, заяздом шляхецьким наскакують. То за Львів зазубляться, то Кремянець під бороду полоскочуть, то Рівним їм відгикнеться, раз у раз щось таке трапляється. Безперобійно. А зліва знов — якісь карпато-роси задзявкають, а зправа знов федералісти знов час до часу штовханця під пята ребро підсунуть. Кара Божа, тай тільки.

День і ніч еміграція на фронті стоїть, відгризається.

А не забувайте, що в між часі вона мусить ще й між собою для добра неньки-України погризтисся, то й дивуватись неабияк треба, що дотепер їй ще всі зуби не пощербилися та й не повилітали.

А крім того ще й інших, незнаних тим на Рідних Землях, клопотів.

Ось для прикладу: їм там клопоту ніякого. Сидять собі в колгоспах, чи радгоспах, чи на інших заводах і як там є так є, але безробіттям не турбуються. В найгіршому разі — все для них якась праця на Колимі знайдеться. А тут, на еміграції? Та хто не знає? Ідеш рано до праці і не знаєш, чи працюючим повернешся, чи безробітним. А звільнять із праці — то ще гірша трагедія, якби чоловік умер.

А дальше: в них ніякої журби. Ні жінка не впоминається за “фирковтом”, чи якимсь іншим мавпячим хутром, ні телевізійного апарату ні іншого моргеджу не треба сплачувати. Просто напросто: безжурне, радісне життя. Правда: більшовики довкола, але пережили ми царя і цісаря, пережили конституцію та й Маленкова переживуть. А от, чи еміграція моргеджі переживе — це ще питання. На більшовиків отак кинути б одну, чи дві атомові, і, як корова язиком злизала, а з моргеджом що? Ні одна, ні дві, ні атомові, ні водневі не допоможуть. Прийде першого: плати, зо шури лізь, духа з себе, власної жінки і дітей при, рідного брата обцибуш, а плати

Бо не заплатиш: пропаде і перша і друга хата,
пропаде все, що для України здобув.

Ні, не з Рідних Земель на еміграцію, а таки з емі-
грації на Рідні Землі звернення належало б посилати.

Може б там на рідних землях і послухали такого
звернення, бо тут на еміграції пиши пропало.

ТОВАРИШ ДАНИЛО РОЗВ'ЯЗУЄ ПРОБЛЕМУ

Зустріч на Квіні в Торонті

Стою на перехресті Квін і Бетирст, обсервуючи прохожих. Сказати б: психологію має студію. А маси ті сунуть лавами зі Заходу на Схід і назад. Хтось казав, що коли б ліквідували Квін, то Торонто перестало б бути Торонтом. Дійсно так, бо де тоді подівся б отой темпераментний македонець, що незмінно в тій самій порі дня вилітає із якогось завулка і стрілою жене в сторону Спадайни, вимахуючи несамовито руками і викрикуючи щось своєю скороговіркою до невидимих ворогів; або куди мандрував би мій добрий знайомий Василько, що, як він сам каже: не працює і працювати не потребує, бо грошей у нього досить, щоб купувати капусту ще бодай із п'ять літ. А відомо: на Блюрі чи іншому Сен Клері за капустою і не шукай.

На Квіні, я сказав би, взагалі рідна атмосфера. Пахне часником, цибулею й оселедцями. І, навіть, люди зовсім, як колись в чудотворнім Белзі, чи такому Варяжі. Ідете, а вони вас за рукав:

— Ну? Чому не заходите до мене?

І ви й не оглянетесь, коли замість півтори фунта моркви й одної головки волоської капусти, по яку післала вас вища інстанція домашнього правопорядку, новий капелюх купили.

Ну, ну, хто казав, що Канада не старий край? Чи ту ніби, по нашому не розуміють? Чи може не вміють обциганити? А скаже хтось: таки ні. От — ярмарків немає. Пам'ятаєте? Раннім ранком тато запрягали коней, пару курей мамуня ладували в полукішки, трохи масла, а трохи сира і молока просто від корови тай — гайда в місто. А в місті, Боже милий, та хто не пам'ятає старокрайових ярмарків. А тут немає і от вам принципіальна так би мовити, різниця.

Але я думаю не так, правда, не продає тут ніхто підпоєних брагою коней, що викидають головами, як цугові князя Сап'єги, а прийшовши додому і протверезівши, переминюються знову на такі зовсім підлі шкапинята. Нема, правда. Але в старім краю ярмарок був тільки раз на тиждень, а тут щодня. Вправді, не підливають коням браги, але зате якунебудь рудеру, як вам підфіксують, підпейнтують, а сейлсмени ще й як підхвалять — то бігме не треба ні старого краю, ні ярмарку, а всім Цукерам із Белза, чи іншого Угнева і сто літ перевишколу не помогло б.

Ото стою на тому перехресті, а мене хтось: торк у плече. Так мовити б по демократичному.

— Ви наш будете, ні?

— Ну, а хіба на Квіні не всі "наші"?

Так і розговорились ми із товаришем Данилом. Він людина, я сказав би, не звичайна. Він і політик і філософ, а в тім, покажіть мені нашого брата, який би не крив у собі всіх первнів філософії, політики й іншої поезії вкупі?

Він запросив мене до своєї хати. Хата, як хата, добра, не підфіксована, видко не хоче ще її продавати. Налив склянку і каже:

— Розумієте, добродію, я в вас відразу рідну душу почув. Стоїте так ви на тім конурі і думаєте. Видко: проблему якусь розв'язуєте. І я пробую одну диявольську проблему розв'язати. От подумайте, кажуть:

бідний, бо дурний, або дурний, бо бідний. А я кажу: неправда. Не кожний бідний мусить бути дурним. От візьміть мене, на той приклад. Я зі старого краю вже давненько, дуже давненько, а от як пригадаю собі своє село, а ототи мальви, що в мене перед хатою цвіли, а ще оті сіножаті, що там малим туди бігав, ой, як запахне мені той старий край, як запахне, аж не знаю, де подітися. І от подумайте, як закінчилася війна, думаю: Господи, слава Тобі на небесіх! Пропала, аж закурилося шляхетська влада, поїду, подихаю рідним повітрям. А що я належав, знаєте, до тої прогресивної організації, то й ніяких труднощів не мав. Але жінку залишив в Канаді. Думаю: як там дійсно так добре, як у газетах пишуть, надам телеграму, візьме моя Параска “європлейн” тай финиш. А як ні, то я возьму такого самого “європлейна”, але назад і також финиш.

Людова Польща зблизька

— Приїхав я, добродію, до Гдині, вивантажився, демократичним повітрям подихав, людового пива посмакував, капіталістичні доляри на соціалістичні злоті виміняв і на Варшаву. Думаю: чекай, колись такі, як я на піхоту до міста годинами чимчукували, а панство сліперами вигойдувалось, а тепер догори ногами.

— Товаришу чиновник, дайте мені сліпера на Варшаву.

Подивився він на мене пильно, оглянув не так мене, як мій одяг згори надолину і каже:

— А пан сконд?

— Невер майнд “сконд”, — кажу я йому, — не видиш, зпід капіталістичної кормиги бідний робітник старий край відвідати приїхав.

А він до мене:

— Нех се обиватель не денервує, юж се робі. Два-тисьонцеп’енцьсет злотих.

Ой, мамуню, 2.500 злота! Та за моїх часів за такі гроші цілий фільварок можна було купити. Але, що порадиш? Плачу. Всів до поїзду тай розглядаюся. Напроти мене якийсь обиватель сидить. Не дуже то робітничий живіт у нього випнявся, але, думаю собі, мо-

же тепер пани ходять тонкі, як тички, а робітникам на зміну трохи животи ростуть.

Слово по слові, ми розговорилися. А як я йому ще й “плеерса” підсунув, то він таки зовсім добре розблакався. А мені, бачите тих “дватисьонцеп’енцьсет” з голови не сходить. То ж і питаю його: звідки він і куди. Виходить, що теж із Гдині і до Варшави. Достоменно так, як і я. Тоді я його й питаю: а скільки ви за білет заплатили? А, — каже він, — як звичайно, тисьони злотих. Ой, люди рятуйте, — скричав я, як опарений і до начальника поїзду полетів.

— А ти гаспиде, п’явко на тілі трудяшого народу, давай моїх півтори тисячі назад!

Він спочатку, ніби не порозумівав, про що я говорю, а вкінці, побачивши, що не жарт, віддав гроші.

— Я помилився, вибачте, товаришу.

— Дідькові ти товариш, а не мені, — кричу я, — я тебе в міністерство заскаржу, щоб знав, як бідного робітника кривдити, чекай, чекай...

Ледве доїхав я до тої Варшави, така лють мене гризла. А у Варшаві мій кузен майором. Думаю собі: оповім я йому, хай лад робить, хай урядові увагу звертає. Розбазарює такий зброд людову державу.

Зустрів я того свого кузена, оповідаю йому, а він усміхається тай каже:

— Вуйку, а може й помилилась людина, хто знає? Тепер не панська влада, щоб відразу і судити чоловіка, соціалістичний лад дає громадянину право на помилку!

— На маєш, та хай він собі оте право й має, але щоб воно не сягало до моєї кишені!

Запросив мене майор на обід. Кажу вам: і за панської хіба такого обіду не було. Шампанське, якісь наливки, відливки, підливки, мара його знає що за чудасії, в Канаді й не бачив таких. Пообідали ми тай розпрощались, бо він на працю до свого міністерства, а я собі так по місті походити. Та ба, засмакували мені оті слівовиці, вертаюсь туди назад. А там при вході якийсь гаспид стоїть:

— Легітимація!

— Ну, яку я тобі легітимацію покажу, хіба мій паспорт.

— О, як нема легітимації, то не вільно заходити, — каже він. — Он там у кінці вулиці є ресторан.

Пішов я туди. Та ба! Там вправді легітимації не треба, але й шампанського, чи якої слівовиці не питайте, бо як на божевільного видивляється. Простої си-вухи то ще, але не бенедиктинки, ні!

Ввечір зустрів кузена й оповідаю йому. А він каже:

— Розумієте, дядьку, інакше не може й бути. Не можуть же до реставрації міністерства військових справ всяку сволоч пускати!

Уявіть собі добродію! То я приїхав із Канади, я, робітник, і в робітничій державі я “всяка сволоч”!

Розплювався я із своїм кузеном тай із тими людодими столичними порядками і в рідні сторони поспішив.

З Варшави до Києва через Москву

Ну, й уявіть собі: розтяли мій повіт по самій середині границею. Розтяли, поставили стовпи і стій, Даниле, стій. Не пускають через міст. Стою, бачу рідне село, як на долоні, ті самі дерева, що давно росли, тільки більше кріслаті стали, та сама дорога, що нею малим вганяв, навіть колодязь той сам, що мама з нього воду брали, все видко, а ти Даниле, і не пробуй мостом перебігти, бо пропуску треба. Агій!

Пішов я до повіту, розказую свою справу. Треба до Варшави. Ну, то й телефоную до советського посла у Варшаві. Так і так, кажу, товаришу, мое село зараз за границею, в Україні, позвольте поїхати. А він:

— Треба до Москви за дозволом писати...

От, і скажіть добродію, якого біса по дозвіл, щоб відвідати Україну, аж до Москви треба писати? Так якби неприємком у нас хотів їхати до Нью Йорку, а в Перона дозволу просив!

На другий день знову дзвоню. Товаришу амбасадор, кажу, я три тисячі миль з Канади перепер, щоб рідне село побачити, два кроки мені тільки, ось через міст перепустити і все.

— Ні, — каже, — товаришу Данило, — пропуск нада з Москви получить.

Ждав я на той чортів пропуск тижнів зо три. Ну, а злість у мені кипить, не перекипає. Коли то одного дня заходить до мене моєї небіжки вуйни зять, тай каже:

— Данило, ти краще подальше звідсіля, бо... знаеш... от, тут і там нарікав на нашу владу..., а в нас того не люблять...

Подивився я йому в очі і зрозумів.

Тай на другий день "ероплейна" і до Канади.

Наступивши проблемі на хвіст

— Ну, не можу витримати, не можу дочекатись, коли то вже Торонто мені перед очима покажеться. Доїхав вкінці, тай просто до нашого прогресивного дому валяю.

— Товариші, — кажу, — скажіть, будь ласка, знаєте ви мене роки, та що роки, ще з того часу, як ми трена битували фром ковст ту ковст, скажіть мені отверто: такий уже зовсім дурний я?

— Та, Даниле, — вони мені хором, — та що ти таке говориш, розумний ти, путящий чоловік.

— Ну, то може я сліпий?

— Товаришу Данило, — вмшався голова, — ви хворі, чи що?

А я дб нього:

— А ви мені, товаришу голово, не перебивайте, одвіт прямий, як по прямому дроту в Москву давайте, бо я проблему розв'язую. От скажіть, товариші, може я глухий?

Обступили мене кругом і заспокоюють, вмовляють.

А я їм так:

— Отож товариші, як ви всі колективно ствердили, а товариш голова затвердив, я не дурний, не сліпий, і не глухий. А коли так, то все, що в наших прогресивних газетах про комуністичний рай пишуть, брехня і тільки. Нема, товариші, правди на світі, нема. Як хлоп був гонений пансько-шляхеччиною, так тепер гонить його не менше людова, комуністична зараза. От що

товариші, на власні очі бачив, мало що на власній шкурі не переніс і перед самим Сталіном, чи Маленковим засвідчити можу.

Рух счинився в нашім прогресивнім домі. Відскочили від мене що найліпші мої товариші, а голова як зверещить:

— Геть звідсіля, ти запроданче, шпіоне капіталістичний!

І від того часу, добродію, мої френди мене відцуралися: одні кажуть, що я капіталістичний недоносок, а другі кажуть, що я збожеволів. А як ви думаєте, кажу йому.

— От ви, Даниле, наступили проблемі на хвіст, — кажу йому, — і розв'язали її правильно. Гратулюю, Даниле, гратулюю.

ІСТОРІЯ З ДУРНИМ ЗАКІНЧЕННЯМ

Було колись...

Я пригадав собі ранню весну 1940 року. Брудніли сніги і зачинав тріскати лід на ріці Буг, що перетинає надвоє місто Сокаль. Хтось міг би сказати: і що то там про якийсь Сокаль згадувати. От, містечко, провінційна діра, дві одноповерхові кам'яниці, а решта будка, барак і будка, як не під вечір вимовляючи, в якому ДіПі таборі. Я не є партіотом свого міста, але на таке діктум мусів би запротестувати й історію України на поміч викликати. Бо місто Сокаль відоме не тільки завдяки відомій „сокальській нації”, яка себе піємонтом українського піємонту вважає, але більше ще завдяки Богданові Хмельницькому, що в своєму поході на Захід під сокальським кляштором велику баталію звів, чтигодним бернардинам такого страху за шкуру нагнавши, що вони до останніх часів із страхом на мурі поглядали, на гарматні кулі нашого гетьмана показуючи.

І, от, такої весни 1940 року стояв я близько “священного кордону”, із мурів того історичного кляштору на славний город Сокаль із туюю споглядаючи, а біля

мене стояв Микола Ович, вогненні блиски в сторону большевицьких погран-застав метаючи.

— Ви розумієте, друже, хай тільки надійде весна. О, побачите!...

Я вправді ніколи не був прихильником календарної політики, яка так розпаношилася у нас від 1939 р. починаючи, але Миколу я тим не менше любив. Я навіть був готов вірити, що коли б Микола жив у часах наступу Хмельницького на бернардинський кляштор, то сердешні бернардини, сьогодні не тільки куль не могли б візиторам показувати, а взагалі нічого, бо полум'яне завзяття Миколи Овича, було б усе на прах стерло.

— Я, бачите, друже, — казав Микола, — не розумію тих наших людей, які люблять і тужать за обивательськими радощами. Подумайте: Україна в неволі, страшна боротьба стрясає землю, а такий кандидат в обивателі про садок і млинок, та ще й про вишневий з Марусею мріє. Нещастя наше отакі кандидати обивательські та й усе.

І Микола гримив усякі познаки отієї обивательщини, де міг і чим міг. Я з подивом глядів завжди на його струнку постать, знаючи, що ця людина день у день із смертю в піджмурки грається: “священний кордон”, ніби не для нього большевики поставили; він переходив його, як вигідний міст. Просто характерник, не людина.

І сьогодні я пригадав собі оту ранню весну 1940 р., оті брудні, таючі сніги на оболонях біля Сокаля і тріскаючий лід на Бугу, бо хтось сказав мені, що Микола Ович є в Канаді і навіть подав його адресу.

Бурлацькими дорогами

Ідучи в поїзді до міста, де живе Микола, я пробував уявити собі, як то він може виглядати. Не бачив бо я його років... о, вісім, ще й з гаком. Останньо бачились ми в Ганновері, в таборі “Лисенко”, де вправді бувало чимало всілякої музики, але найменше тої, яку писав наш славний композитор. Микола, як звичайно, вірив у свою календарну політику, мовляв: на

весну!... А коли минула весна, то “під хайрем, на осінь”. Крім того, організував, працював, як кінь, все виходив із новими плянами і що найважлише, по більшій часті, реалізував їх.

— Нам треба друкарні... Обов'язково треба, бо розумієте, народ спраглий друкованого слова, а друковане слово кріпить, підтримує на духу, а дух це підстава.

І повстала друкарня...

А, відтак теж і газета...

— Знаєте, треба нам було б з'їхатись, обговорити, щоб так об'єднано, на цілій зоні однаково... Бо, розумієте, часи надходять рішальні, мусимо бути приготовані...

І відбувся з'їзд...

— Не можна дозволити, щоб червоні комісії так безкарно по таборах гуляли, треба дати їм відсіч. Ви розумієте, треба людям показати, що їх хтось обороняє, що їх хтось стереже.

І бачив я Миколу в одному таборі на брамі з ще одним юнаком. Стояли вони, тримаючи пас, а Микола на пасі тому гострив бритву. Можете уявити собі, що діялося большевицьким комісарам, які під'їхали до табору, коли на брамі побачили таких двох “шнурковців”, ще й з гострою бритвою.

В кожному разі більше до того табору вони не приїздили.

Можна сказати, великий чоловік був Микола. До мамони й іншої ерунди ніякої ваги не прикладав, а жив ідеєю і для ідеї, і ідеї тієї на ніяких бурлацьких дорогах не розміняв, не продав і не проміняв, хоч і як часами крутувато бувало і кусень “шпеку” міг видаватися вершком людських мрій.

Ніколи закладатись не любив я, але якби вже було до того прийшло, то на Миколу я був готов поставити весь свій бувший, сучасний і майбутній маєток. Певний хлоп був, непохитний.

Ой, Канадо, Канадочко...

Доїхав я до міста отого, де Микола причалив, поспитав у добрих людей, кудю до нього пробратися і почимчикував “пер педес апостольорум”, бо директор нашого видавництва, як звичайно, забув, що репортери, то теж люди і крім очей, вух, рук та ніг, ще таку, дійсно непотрібну інституцію, як шлунок мають.

Місто, як місто в тих благословенних пінацами, кока-колею та й іншими каміксами контріях. Доми, як доми: одні на двоє, другі на трьох, а ще інші та й на десяти підлогах; коктейльбари, таверни й інші готелі на наругу для українських письменників і журналістів придумані, наповнені демократичним гамором, на вулицях баси із стріг-карами й іншими карами перегаляються, а ще й дівчата, що, як найкращі рекламові вистави косметичних фабрик на доказ існуючого добробуту, мовляв: як кладеш ліпстик, то клади скільки влізе, щоб кожний бачив “просперіті”.

Скрутив я згідно з інструкціями доброзичливого тубильця, раз на ліво, а потому, конором, на право, ще потому подався п'ять бльоків на норд, а там переплигнув через зелене світло, і станув перед будинком. Не будинок вам, а просто малий Ітон, чи інший Симпсон. Ще й миготливий аж до болю очей напис:

Nick O'Vec

European and Canadian Meats

Агій, подумав я, що за мара: і горілки не нюхав, і ніби в голові ніякі шуми не відзиваються, вулиця та ж, що на адресі, номер таки той сам, а щось воно не тее. Та, немає ради, — заходжу до середини, тай якоїсь вродливої панянки таким діпі-інгліш питаю:

— Чи тут працює мистер Ович?

Вона подивилась на мене поглядом таким, як ото колись редактор Волиняк, коли я за “Мину Мазайла” щось згадав, але я хлоп твердий, не перевернувся.

— Мейбі, ви думаете, мистер О'Вец?

І що воно за біс? — думаю. Чи Микола в якомусь перелицьованому “запоріжці” участь приймає, чи що.

— Та не знаю я, — кажу скромно, — я за мисте-
ром Миколою Овичем питаю, що то тому чотири роки
зі старого краю в новий причвалав.

Вона, ніби зі співчуття, ніби з глумом на мене ще
раз поглянула, а потому вказала на куток при дверях.

— Вейт гір...

Вейт, то вейт! Чекаємо ми на право самовизначи-
тись двісті літ, зачекаю я вже і на того Миколу з яку
годину. Але дівчина завернулася з половини дороги.

— Ватс юр нейм?

Агій, чисто, як в Сіті Гол, або в Анемплеймент офі-
сі. Кажу, так і так. Пішла.

А народу в склепі тьма. Цілі Об'єднані Нації там,
на всіх мовах гуде, аж у вухах лящить. Продавці при-
ють; гори ковбас, шинок й інших приземних речей зни-
кають, як сніг тануть на очах. А на стінах написи, теж
на всіх мовах: Келбаса краковська; українська ковбаса;
старокрайові оселедці; ріел джуїш саламі; джерман рай
бред; о, Господи, Вавилон чистий.

А тут і дівчина вже повернулася.

— Фоллов мі...

Як “фоллов”, то фоллов, немає ради. Подались ми
через крамницю, перейшли якийсь коридор, пройшли
якісь двері і ввійшли в кімнату. Кімната, як та, що в
ній небіщик Дзедушицький на поторицькім дворі про
“пляни на зніщене Русі” думав.

— Геллов, Аполінаріє!

Дивлюся — Микола.

Звітались ми, та й розговорились. Говорили ми
не довго: пропала календарна і не календарна політика.
Пропала ідея, в ковбасу “краковську” і “старокрайові
оселедці” перемінилась, а я про ковбасу бігме не маю
що говорити.

— То ти, Миколо, тепер ні бе, ні ме, ні кукуріку?
— питаю.

А він цигаро попикнув та й каже:

— Розумієш, я не вирікаюся свого, але бачиш сам:
в тій суматосі, що на еміграції настала, я не можу.
Я відійшов набік. Я думаю, що для української справи
буде більша користь, коли я зроблю мільйон долярів,

бо дивись на жидів: і не билися, і не кривавились, а державу мають.

Попрощався я чимскоріш з Миколою, навіть не слухаючи його виводів, чому то саме для добра української справи він із Овича на О'Веца перекинувся.

А заки він доробиться мільйона, щоб допомогти українській справі, то та "українська справа" вже його мільйона не потребуватиме. Вона скоріше із тих бідних центів повстане, як з таких мільйонів.

І коли я манджав назад на станцію, пригадалась мені пісенька, яку любить співати один мій знайомий у Саскачевані:

Ой Канадо, Канадочко,
яка ж ти зрадлива,
не одного чоловіка
з жінок розлучила.

І скажіть самі, початок був добрий: славний город Сокаль, кулі Хмельницького і чтигодні бернардини, героїчний Микола Ович із великою ідеєю в серці, а кінець — от який дурний вийшов!

Мушу внести до головного боса сокальської нації Івана Бойка петицію, щоб Ніка О'веца раз на завжди із метрик і пам'яті надбужанської землі виписати.

М І Л І О Н Е Р   П А Н Ь К О

Мистер Панько Куперський, це вам уже не той Панько, що в старім краю за гусьми враз із вами, чи мною по громадській леваді вганяв. Не'той, не той. Ані рідний тато, ані рідна мама його не пізнала б, про нашого егомостя і не згадуючи. А памятаю, як нині той день, коли Панько виїздив до Америки. Ціле село його випроваджало, егомость святий образок на дорогу дав, старий дяк пляшечку свяченої води йому в руки тицьнув, а дячиха цілий букет синіх мальв нарвала і, покропивши їх рясно сльозами, Панькові подала. Дівки то мало очей не видивили, бо кожна з них вже уявляла собі Панька, як багатого американця і жалувала, що завчасу за нього заміж не вийшла. Був би мав кому доляри посилати.

Поїхав Панько і, як то кажеться, ні слиху ні диху від нього.

Казали люди: певно пропав сарака в чужій стороні.

Може і був би пропав, якби не війна.

Але не перескакуймо історичних подій.

Вибухла війна. Фронти туди, фронти сюди. А мене враз із тими фронтами: то туди, то сюди. Як там бувало тақ бувало, сорокато бувало, але милосердний

Господь якось так мудро покерував історією світа, що мені вдалося кінець кінців від большевиків відв'язатися і їм дулю показати. А то таки крутувато приходило. Навіть уже за возеднанням приходилось голосувати. Аякже. Був би спробував не голосувати, то були б голос на ціле життя відібрали. Але, як кажу, щасливо і своєчасно вдалось мені від тих песиголовців комуністичних відв'язатися.

І подумайте, ні снилося, ні дрімалося, як до Америки попав. А бий тебе небесна сило. Ніхто не виправляв, не то дячиха, а й паламариха ніяких малъв, або бодай і простісіньких смердючок на дорогу не дала, а до Америки таки попав. Попав і зачав роботи шукати. Шукаю в англійських газетах. Нема. Шукаю в айришських. І там нема. Вже навіть до жидівських заглядав, але там простого хлопа не потребують, а саму старшу шаршу. Надію вже зовсім стратив. Мандрую ото містом, мандрую, коли глип, якась така здоровенна фабрика, як ратуш в нашому місті. А над фабрикою напис, а такий великий, як ото над тріумфальною брамою в нас будували, як єпископ мав приїхати. А по написі отому великими літерами, що і сліпий намацав би:

КУПЕРСКІ КО. ЛІМІТЕД.

Агій, подумав я собі. Протер очі ще раз. Таки Куперські тай годі. Аж дзенькнуло мое серце. Ану, чи то не буде то й наш Панько? Заходжу до середини, чемно кажу "добрийдень", а там якась панянка просто до мене. Ніби питає, чого я хочу. А я їй так і кажу: та хотів би бачити мистера Куперського.

Подивилася вона ото на мене згори на долину, вишкірила зуби тай каже:

— До президента Куперського? А маєте "апойнтмент"?

Дивіться, дивіться, люди добрі, метикую собі під носом, ані до нашого реєнтого, ані навіть до нашого єгомостя ніякого "апойнтменту" не треба було, а тут гляди, пиши "апойнтмент" до пана президента. Зовсім так само, як до Айзенгауера.

— Та ні, паннунцю, — кажу смирно, — “апойнтменту” я не маю, але в старім краю, то я мав з ним такий “стеді апоїнтмент”. Рано за гусьми, а після полудня за коровами. А ввечір то вже як попало.

Записала собі дівчинисько моє ім'я та й поперла кудись.

А там у тій канцелярії народу хіба з десять разів стільки, що в УКК. Ну і сама грубша риба видко. Всі курять цигара, а дівчата то тільки папіроси, але на таких довгих цибушках, як в нашого учителя тростина була.

Вертається ото дівчинисько, що з моїм ім'ям ходила до пана президента та й уже ласкавіше на мене глипає.

— Діс вей, пліз...

А дай Боже здоров'я вам, рідні гуси, таки надармо я там за вами не бігав. До чогось і ви придалися.

Зайшов я до канцелярії отого президента. А він і дійсно, як президент. В золотих окулярах, в такім убранню в паски, як то колись секретар гмінний ходив у велике свято, розсівся в фотелі і тільки сапе. Не знаю тільки чи від праці, чи від сала. Але впрочім, чи не все одно?

— Здоров Паньку, — кажу.

— Галов, Аполінаріє, а ти як сюди попав?

Ну, як там воно дальше було, то описувати не буду. Був і скач і ще якась біда, навіть “белая руская” якось закрутилася, в кожному разі, що було то було, але урядування то вже того дня в пана президента таки не було. Хіба що в американських президентів пити горілку — це також до урядування належить.

Вечером сіли в авто, поїхали до пана президента.

Ну і хата в чортового сина, хата. Цілий ді-пі табір там змістив би і на церкву, школу і спортовий майдан ще б місця доволі залишилося. А пані президентова... ну, щой казати. Якби вона була появилася дома, то бігме Мілену була б загнала в кут. Ой, і згадали ми все: і гуси, і качки, і громадське оболоння, і шкільні яблуні, все таки згадали. А, мушу сказати, що мій Панько, хоч і в мистери записався, але то так про

людське око: в середині, бігме таки той самий, ні трішки не змінився. Добрий хлоп, і тільки. Добрий, хоч і мільйонер. Очевидно, за роботою то я вже не шукав. Зараз таки на другий день дістав в нього роботу. Не кажу, що порядний хлоп?

А з часом то таки добре я його розпізнав.

А як уже наших наїхало досить, то я Панька то сюди то туди, щоб старий край собі таки добре пригадав. Ну, от і прийшла мистецька вистава. Потягнув я його туди, оглядаємо, а я й кажу.

— Паньку, а купив би ти собі до хати який порядний образ українського мистця.

Та де таке хто видів: хата за сто тисяч, а на стінах образи по пятьдесят центів теліпаються, як у старокрайовій коршмі.

— А може й правду кажеш, — запалився Панько. — Давай подивимося.

Підшукали ми образ, такий ні надто модерний, ні надто старомодний. Тільки до половини дівка гола, а решта то вже таки зовсім призвоїто.

— Купуй, — кажу.

— А скільки він коштує?

Підійшов я до впорядчика вистави, показав образ, а той каже:

— 100 долярів.

А мій Панько як не визвірився:

— Що? За такий малий образ сто долярів? Пане добродію, та я за пять долярів маю в хаті образ, і то не одна дівка на нім, а може з дозен...

Що я вже не пробував вговорювати його. Не могло. Рабунок, — каже, — та й годі.

Вкінці і в мене терпцю не стало.

— Паньку, — кажу, — та що тобі сто долярів? Стидався б ти навіть таку бучу знімати. Та ж мистець наш також жити мусить. А його образи, то не твої ковбаси, що щоднини людина мусить купувати.

— Я тяжко тих сто долярів заробив. Як я приїхав до Америки, то я за доляра цілий день робив, а такий грінор щойно приїхав і вже по мою сотку лізе.

— Але ж Паньку, — пробую я дальше, — та че-

кай, та ж у тебе гості за один “вікенд” не одну сотку, а зо дві пропють, та й ти не жалуєш?

Подивився Панько на мене, як на свого найлютішого ворога і вискочив із галереї. Три дні до мене не обзивався. Але на четвертий не витримав. Видко гуси йому згадалися. А може що інакше...

— Слухай, зайди до нас сьогодні ввечір. В нас буде “парті”.

Пішов я. Цим разом — то Панькові діти “парті” справляли. Ой, і як насходилося тих білошкурних індіанців, як завели, за дві години то ціла хата виглядала, як по війні. А так обі дочки підбігли до Панька, одна цмокнула з одного боку, друга з другого і кажуть:

— Деді, ми ідемо давн тавн, а потому ще повернемося.

І тільки загуділо за ними всіми.

Сіли ми ото оба з Паньком, бо Паньчиху напала якась мігрена, та й сидимо. І не говоримо. Дивиться мій Панько на наглядні докази “гуд-тайму” і тільки головою хитає.

— Що ти так зажурився, Паньку? — питаю.

— Ет...

І наливає чарку горілки. А потому другу, а потому ще котрусь там, вкінці сльози йому з очей кап-кап, як ото на весну зі стріхи, коли сніг зачинає топитися. А як той сніг зачав уже таки дуже топитися, то Панько відкрив мені своє серце, як вікно. Все я побачив.

Побачив його тяжкі початки в Америці, побачив, як то він поволі з біди виривався, як із болота якого осіннього конисько; вкінці як виросла йому одна фабрика, а так друга і третя...

— Ну і що, — кажу, — то чого плачеш? Радій! Міліонер же ти...

Він усміхнувся якось так гірко.

— А я б, — каже і сльози йому таки так цюрком, цюрком, — а я б ті міліони зараз за кусок чорного хліба заміняв. Знаєш?

— Та, Паньку, чого зараз так міліони за чорний хліб міняти. Не чорний хліб тебе брате муляє, а що інше.

— Може, — каже він і ще чарку наливає.

— От бачиш, що тебе муляє, хоч ти і не признаєшся. Нагарувався ти ціле життя, думає, дійти кудись, до чогось, тисячі до тисячів збивав і нагло став. Бо бачиш, тисячів з собою не візьмеш. Лишиш їх. А твої дочки заміж повиходять і по Панькові Куперському, як замело. Ні слуху, ні диху. Ніби був чоловік і ніби не був. В Америці дівок досить, і без твоїх була б Америка Америкою. Та й мільонів немало. Але от, скажи, чи подумав ти коли, як інші люди роблять?

— А ніби то як?

— От так, Паньку, дивися, скільки вже Фордів на другий світ пішло, а от, Фордові фундації стоять. І будуть стояти. А от, ти подивися на других таких, як ти мільонерів американських. Всі вони мільонів доробилися, але на тому не закінчили. Щось по собі стараються для свого народу залишити. Щось тими мільонами для свого народу зробити. Бо що ті свої “френди”, що кожної суботи тебе обжирають і обливають? Підеш землю гризти, і пес в твою сторону не гавкне. Діти згадають, або й не згадають. Різно то буває. А в цій твоїй сорок мільоновій нації ніхто і не знатиме, чи був коли на світі якийсь там Панько, чи ні. Почитав би ти, Паньку трохи книжки. І в нас на Україні колись були багаті люди. Аякже. А почитай собі, як то вони і гостей вмiли приймати і з панами в панів бавитися, але і вмiли Наукове Товариство заложити, що до нині існує, і газети українські закладати і своїми грiшми їх тримати, вмiли щось такого збудувати, щоб їхнє ім'я тай у пороху не пропало. Чи думав ти коли над тим?

— Та не думав...

— А бачиш, Паньку. Не думаєш ти над тим, щоб ось на таку “парті” три-чотири сотки викинути, а за образ сотки не витягнув. А знаєш ти, що з тих твоїх чотирьох соток, що нині тут у чортові зуби пішли, і сліду ніколи не буде, а от, якби ти був купив той образ, може наш український мистець, доставши таку підтримку, мігби був замість “клінувати” тай ще один образ намалювати. І може той образ був би став сла-

ним образом. Може про той образ був би світ цілий заговорив. А ти тоді, Паньку, читаючи газету, був би подумав собі: от і я, такий простий Панько із Цибрилова, на щось у світі потрібний. От, і я причинився до того, що такий славний твір повстав. І доки того образа на світі, доти і твоєї заслуги, Паньку, було б...

Задумався мій Панько, навіть горілку перестав доливати.

А я своє даліше:

— Аякже Паньку, памятаеш, як тебе ціле село випроваджало?

— Та памятаю...

— А памятаеш ти, як егомость тобі той образок дав?

— Та памятаю...

— А бачиш, може і той образок тебе хоронив у світі і тобі поміг стати на ноги... А памятаеш ти ту плящинку води, що тобі реєнтий у кишеню всунув?

— Та памятаю...

— А може то та вода тобі дала силу видержати всі противні вітри... А памятаєш ти оті мальви, що реєнтіха тобі нарвала?

— Ой, та памятаю...

— А бачиш. Може то і ті мальви своїм запахом зробили для тебе світ запашним, гарним. А ти що?

Встав мій Панько, розпростувався. Закликав слуг.

— Порядок зараз тут зробити. А як дівчата приїдуть, то сказати: "но-мор парті". Тато і мама сплять.

На другий день ми з Паньком вибралися на місто. По дорозі я намовив його вступити до музею. Входи-мо до музею, а там зараз таки пря входи мармурова таблиця. А на таблиці напис, старий уже, старий, але виразний. Каже, що мистер. такий то і такий в році такому то і такому заложив цей музей, вивінував своїми власними грішми ще й половину свого маєтку записав на кошти удержування музею.

— Бачиш Паньку, — кажу, — ото був міліонер. Людина не тільки великого маєтку, але і великого духа.

А коли ми вернулися до його хати, він повів мене за собою до маленької кімнати, що на самім чубку примістилася, незаметно. Відкрив двері, відразу видно, що туди літами ніхто не заходив. Пилу — повно всюди, що як ідемо, то й сліди за собою лишаємо на підлозі. А під вікном малий столик. А на столику — вязанка засушених малъв, вилянялий образок і плящинка, аж зелена від старости.

— Не забув я, — каже Панько глухим голосом, — не забув. Бачиш, що не забув. Тільки ото...

І не тільки йому сльози в очах стали, але й мені.

Таки той самий Панько, що зі мною за гусьми вганяв. Хоч і міліонер, але людина...

Від того часу минуло кілька місяців.

Сьогодні ви не пізнали б Панькової хати. На стінах образи, що найкращих українських малярів, різьби, бібліотека, а посередині міста, майже коло самого "сіти гол" яму величезну копають.

Ви подумали б, що будуть?

Аякже, добродії, український національний музей на еміграції, уфундований Паньком Куперським.

Аякже, тим самим, що в Цебрилові за гусьми бігав, і що то за ним всі дівчата зідхали, коли він до Америки виїхав.

І мали за чим зідхати.

Лепський хлоп він, Панько, не такий, як деякі інші куцо-роджені міліонери, які думають, що як міліона доробилися то — куцого за хвіст зловили. Що то "плейнами" на Флориди виїздять, а там на Флориді два фунти ковбаси в жменю і хлібину в другу і на посміховисько людям на пляжі їдять, грошей на ресторан жаліючи, о, ні. Ні, не з таких Панько, що то з "френдами" за один вечір тисячу пустять, а на рідну справу ледве п'ятку з них видрете.

Ні, мій Панько, це справдешній міліонер.

Дай йому Боже ще й більйонером стати.

СЛОВО, БУДЬ М'ЯЧЕМ МОЇМ

Атомічно-еміграційна трагедія в трьох діях, з прологом,
епілогом, музикою і танцями

ПРОЛОГ

Понура атмосфера “збандерівщеної” Канади. За кожним канадійським кленом причаївся “бандерівець”. На кожному розі кожної вулиці, як не один, то аж два “бандерівці”. Деякі тримають в зубах ножики, а то й ножі до голення й інше душолюбне знаряддя. Хмари терору пропливають над сценою, аж серце пікає.

БОЛИНЯК: (вискакує на сцену, підбігає до будки конференсіє, заглядає чи і там яка біда не причаїлася, грізно споглядає то сюди то туди, відтак стає посередині сцени, розкрячившись, роздирає вишивану сорочку (обов'язково “постишевку”) на грудях:

— Бийте! Ріжте! Мордуйте!

(На сцені тихо: Ніхто не біжить його мордувати).

Ну, чому, іродові душі, не мордуєте? Га? Таж я вже для себе і некролога вшкварив, і своїм читачам заповів, щоб ждали кожної хвилини дня і ночі телеграмми з Торонта з повідомленням про мою мученичу смерть, а ви, іродові душі, поза кушниками позасідали і тільки очима стріляєте, як волинські вояки. Ну, маєте, стріляйте! Ну, стріляйте.

(Оглянувшись довкола, запинає сорочку, майже зі сльозами в очах).

Та хоч, голубчики, по крижах кілька разів якою дубинкою потягніть, а то як своїм читачам і взагалі демократичній інтелігенції на очі покажусь! Та, голубчики, змилуйтеся наді мною. Спом'яніть, я теж недавненько ще із вами політику закручував, спогадайте на роки минулої дружби, та й хоч межі очі заїдьте кулаком, щоб який там не будь синячисько на чоло виступив, а то який із мене там мученик та й герой буде, коли за демократичну справу ні крихітки не потерплю...

(Потер рукою чоло, тупнув ногою, сердито):

Ну, б'єте, чорна сотня ви, чи не б'єте? Ультимативно і категорично вас запитую! Га? Бо, чуєте, як не б'єте, то я сам себе поб'ю, а на вас покажу!
(Луснув себе кулаком у потилицю, аж іскри пішли... Пробудився. Повернувся на ліжку то сюди, то туди):

Агій, нечиста сила! Свят! Свят! Свят!

З-за сцени хор прометеїв в супроводі мандолінової оркестри:

Ой, так, чи не так,
герой дядя Волиняк!

ДІЯ ПЕРША

Нью Йорк. Хмародер. На самому шпилі хмародеру головна квартира переслідуваних письменників. Самі вони сидять біля вікна, зажурені, а до них усміхається статуя Свободи.

1. ПИСЬМЕННИК: Ну, братця, маніфеста видали вже давненько, час якусь іще діяльність би проявити.
2. ПИСЬМЕННИК: Чорта бісового, не діяльність тут проявиш. Немає клімату для справжньої мистецької творчості.

3. ПИСЬМЕННИК: Клімат, чи не клімат, а дійсність треба. А то люди подумують, що нас, праведних представників української вільної культури, на Тенксівінг Дей індики роздзьобували.

(Чути елеватора. Двері розпанахуються. Влітає письменниця).

ПИСЬМЕННИЦЯ: Панове-товариство, кінець світа!

1. ПИСЬМЕННИК (хватає за капелюх): Давайте, хлопці, перед кінцем світа ще хоч погуляєм.

2. ПИСЬМЕННИК: Пожди! Та ж то знаменита нагода нового маніфеста впроти!

3. ПИСЬМЕННИК: Панове! (хватається за голову). Катастрофа! Не встигну вже видрукувати свої відповіді на відповідь щодо відповіді професора Дорошенка.

ПИСЬМЕННИЦЯ: Тю, на вас! А ви що? Побожеволіли? Тут діло інакше. Є нагода знов виступити перед громадою і доказати, що ми є, діємо, живемо і не здаємось!

ВСІ (збилися купочкою коло неї):

Га? Що?

ПИСЬМЕННИЦЯ: Та от що (показує на книжечку в руці). Ми два роки сходилися, радились, думали, гадали, вкінці випустили маніфеста, оповістили цілому світові, що створили нове видавництво і після сто годин дискусій назвали його „словом” і маємо вже точні пляни, як впродовж найближчих десяти років випустити першу книжку нашого видавництва, а тут вам хтось у Торонті: бабах! Нікому нічого не говорив, заклав видавництво, вкрав нашу назву і вже дві книжки видав!

1. ПИСЬМЕННИК: Караул!

2. ПИСЬМЕННИК: Розбій!

3. ПИСЬМЕННИК: (нічого не каже, так приголомшений)

ПИСЬМЕННИЦЯ: Ото ж, панове, нам треба негайно взятися за діло.

1. ПИСЬМЕННИК: Заяву!

2. ПИСЬМЕННИК: Ні, маніфест!

3. ПИСЬМЕННИК: І маніфест і заяву. Щоб діяльність була оживлена.

Всі (сідають за стіл, годину думають, відтак зачинають писати).

Заявляємо, що в Торонті якесь видавництво „Слово” випустило книжку якогось автора, який у нас не є зареєстрований і якого ми не знаємо. Наше Видавництво існує вже два роки і впродовж найближчих десяти років плянує зачати свою видавничу діяльність, тому протестуємо проти таких методів. Ми, як власники цієї назви, заперечуємо кому-небудь якенебудь право без нашого відома тицяти туди свого носа!

Всі (разом): Знаменито сказано!

РЕДАКТОР О. МОХ (з'явився невідомо звідкіля): Гей, хлопці, я протестую!

Всі: (з острахом глянули на нього).

ПИСЬМЕННИЦЯ (на бік):

Агій, і як він сюди причвалав! Та ж він іще канадійських паперів не має!

РЕДАКТОР О. МОХ (солоденько): Тут вам, дорогеньке панство, покликання до суду!

Всі: (жахнулися).

До суду! За віщо?

РЕДАКТОР О. МОХ: А бо бачите, панство, видавництво „Слово” це моя легальна і тяжко запрацьована власність, яка існує ще від тоді, коли про вас ні слуху ні духу ніде не бувало, яке існує, дорогенькі панство, ще від 1925 р...

(На сцені стало тихо, як маком сій. З-за сцени мандолінова оркестра затягнула жалібний марш Шопена).

ДІЯ ДРУГА

Мюнхен. Докладніших пояснень давати не треба, бо і так кожен політичний емігрант бачив Мюнхен. Адреса: Дахаверштрассе 9. Редакція „Українського Самостійника”. Всі в чорних одягах. На рукавах чорні перев'язки. Носи спущені до половини машту.

НАЧАЛЬНИЙ: Отже так, панове друзі! В тій хвилині прийшла найтрагічніша відомість за ціле наше існування.

КОРЕКТОР: Що сталося?

НАЧАЛЬНИЙ: Пам'ятаєте наше останнє число? І ту фотографію. І той знаменитий допис про побиття нашого найкращого спортсмена?

ВСІ: Пам'ятаємо!

КОРЕКТОР: Та він вже може й небіжчик!

НАЧАЛЬНИЙ: (луснувши кулаком по столі). Мовчїть, як вас не питають! Небіжчик! Файний небіжчик! Я все казав, що мельниківцям не можна вірити. І на смертній постелі не вірити! Ось той „небіжчик” взяв тай воскрес! І про що тепер писати? А я вже такий гарний некролог мав готовий. На цілу сторінку!..

Світла пригасають. Оркестра грає. На сцені з'являються тіні і виконують макабричний „танець тіней”.

ДІЯ ТРЕТЯ

Щойно буде написана, бо автор ще не читав найновішого числа “Українського Прометея”. В кожному разі дія відбудеться зі співами й танцями та іншою музикою.

ЕПІЛОГ:

ВОЛИНЯК: (вибігає на сцену “щупаком”. Хвилину танцює, відтак співає):

О, слово, будь м'ячем моїм
хай голя дам я хоч тобою
бо так поправді поза тим
нема у мене вже набоїв...

ХОР (з-за сцени):

Ой так, таки так,
Хай живе нам Волиняк...

ВОЛИНЯК (на сцені "млином". Відтак говорить):
Іродові душі! Я думав, що вони моєї газети не читають, а вони, проклята чорна сотня, читають! Хіба зачну по китайськи друкувати свою газету!

(Хор вибігає на сцену. Строї довільні).

ХОР:

На городі пастернак,
у саді петрушка,
наготовив Волиняк
собі власну юшку.
Ой, так, таки так,
лепський дядя Волиняк.

ВОЛИНЯК (пошкрабався в потилицю, витягнув вишневу люльочку, закурив. Подивився замріяно на хор, а там махнув рукою): Всі ви іродові душі! А я собі таки некролога напишу...

(В тім місці обривається шнурок і занавіса спадає).

З М І С Т :

Вступ до гуморології	5
Батьківська слава	10
Герої й амбасадори	15
Еміграційне Ельдорадо	19
Економічний барометр	25
Грейцар і пан директор	30
От, клята вогкість	35
Закладаю партію	40
Я і пан директор	44
Подумайте... ..	48
Метаморфози панства Патріотицьких	52
Антропологічні нотатки	57
Проголошую нейтралітет	67
Арцибішен	71
Записуюсь у мученики	74
Буду сейлезменом	80
Ліпше пізно, як ніколи	84
Чому?	87
Переписуємо історію	90
Єдність	94
Я все для України	97
Товариш Данило розв'язує проблему	100
Історія з дурним закінченням	107
Міліонер Панько	113
Слово, будь м'ячем моїм	121

БАЗАР

УКРАЇНЬСЬКА КНИГАРНЯ В МОНТРЕАЛІ

має у великому виборі:

книжки — журнали — газети — різьби — вишивки — нитки — панаму — кераміку — машини до писання — радіо-приймачі, канадійські і європейської найкращої якості, — патефони — пластинки — шкільне та канцелярйне приладдя — європейські косметики — дитячі забавки — жіночі пончохи, найлонові і перлонові — дарунки на різні нагоди — святочні картки — європейські солодоші.

Окремий відділ направи радіоприймачів, патефонів, писальних машинок.

Викликування і копіювання фільмів і знімок.

ПЛАСТИНКИ ЕХО:

Е-7а) Чудовий сон, танго, муз. Весоловського, співає Іщук,

7б) Бродяга, бостон, муз. Весоловського, слова Е. Костюка, співає Іщук.

Е-8а) Забудь, вальс, муз. Весоловського, співає Іщук,

8б) По півночі, полька, муз. Весоловського.

Ціни ринкові.

Солідна обслуга.

Відвідайте нас, або напишіть до нас,
а будете вдоволені.

УКРАЇНЬСЬКА КНИГАРНЯ "БАЗАР"

3673 St. Lawrence Blvd.

Phone: PLaza 2565.

Montreal, Que., Canada.